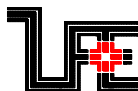

hygeia εργασια

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ 5 ΤΕΥΧΟΣ 1

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

PANOPTICON ALPHA

Χρήστος Δ. Γανδάς

σελ. 7-61

PANOPTICON ALPHA

Christos D. Gandas

hugείa εργασία

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Επιστημονική Επιτροπή:

Αθανασίου Αθανάσιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Υπουργείο Εργασίας Κύπρου
Αλαμάνος Γιάννης, Αν. Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής Παν. Πατρών
Αλεξόπουλος Ευάγγελος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής Παν. Αθηνών
Αλεξόπουλος Χαράλαμπος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Τομέαρχης Ιατρικής της Εργασίας,
Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας Εργασίας ΔΕΗ
Αναστασόπουλος Αναστάσιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Αρβανιτίδου - Βαγιωνά Μαλαματένια, Καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής ΑΠΘ
Αργυριάδου Στέλλα, Ειδικός Γενικής Ιατρικής, Διδάκτορας Ιατρικής Παν. Κρήτης, ΕΛΕΓΕΙΑ
Βαλογιάννη Κωνσταντίνα, Χειρουργός, Υγειον. Επιθ. ΣΕΠΕ, ΚΕΠΕΚ Μακεδονίας - Θράκης
Βελονάκης Μανόλης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Καθηγητής Παν. Αθηνών
Γαλανοπούλου Ελισάβετ, Χημικός, Δρ. Βιοχημικός
Γελαστοπούλου Ελένη, Αν. Καθηγήτρια, Τμήμα Ιατρικής Παν. Πατρών
Γουσόπουλος Σταύρος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, ΙΚΑ, Διδάκτορας Ιατρικής ΔΠΘ
Γρηγορίου Ιωάννα, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Υπουργείο Υγείας Κύπρου
Δημητρίου Αναστασία, Αν. Καθηγήτρια ΔΠΘ
Δημολιάτης Γιάννης, Επ. Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής Παν. Ιωαννίνων
Δρακόπουλος Βασίλης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής Παν. Αθηνών, ΕΛΙΝΥΑΕ
Δρίβας Σπύρος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, ΕΛΙΝΥΑΕ
Δώση - Σιββά Μαρία, Τεχνική Επιθεωρήτρια ΣΕΠΕ, ΚΕΠΕΚ Μακεδονίας - Θράκης
Ζαφειρόπουλος Παντελής, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Ζαχαρίας Ευάγγελος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Ζηλίδης Χρήστος, Αν. Καθηγητής Κοινωνικής Ιατρικής
Ζημάλης Ευάγγελος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Ζησιμόπουλος Αθανάσιος, Αν. Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
Ιορδάνου Παναγιώτα, Αν. Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθηνών
Καρελή Αργυρώ, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Καρτάλη Σοφία, Ομ. Καθηγήτρια, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
Κογεβίνας Μανόλης, Καθηγητής, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
Κουκουλιάτα Αλεξάνδρα, Παθολογοανατόμος, Υγειον. Επιθ. ΣΕΠΕ, ΚΕΠΕΚ Μακεδονίας - Θράκης
Κουρούκλης Γιώργος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής Παν. Αθηνών, Κέντρο
Διάγνωσης Ιατρικής Εργασίας ΙΚΑ
Κουσκούκης Κωνσταντίνος, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ, τ. Αντιπρύτανης ΔΠΘ
Κουτής Χαρίλαος, Καθηγητής ΤΕΙ Αθηνών, Προϊστάμενος Τμήματος Δημόσιας Υγείας ΤΕΙ Αθηνών
Κυπραίου Ευαγγελία, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Επιμελήτρια Α, Τμήμα Ιατρικής της Εργασίας και
Προστασίας Περιβάλλοντος, Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας
Κυριόπουλος Γιάννης, Καθηγητής, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
Κωνσταντινίδης Θεόδωρος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
Κωνσταντίνου Γεώργιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
Κωστόπουλος Στέλιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διευθυντής Τμήματος Ιατρικής της Εργασίας και
Προστασίας Περιβάλλοντος, Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας

Λινού Αθηνά, Καθηγήτρια, Ιατρική Σχολή Παν. Αθηνών
 Λιονής Χρήστος, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής Παν. Κρήτης
 Μακρόπουλος Βασίλειος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Καθηγητής, Διευθυντής Τομέα Επαγγελματικής και Βιομηχανικής Υγιεινής, Κοσμήτορας, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
 Μαλλιάρου Μαρία, Νοσηλεύτρια ΕΚΠΑ, Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών
 Μαλτέζος Ευστράτιος, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Μαραγκός Νικόλαος, Τεχνικός Επιθ. ΣΕΠΕ, Διευθυντής ΚΕΠΕΚ Μακεδονίας - Θράκης
 Μερκούρης Μποδοσάκης - Πρόδρομος, Ειδικός Γενικής Ιατρικής, Πρόεδρος ΕΛΕΓΕΙΑ
 Μόσιαλος Ηλίας, Καθηγητής, London School of Economics, Professor of Health Policy, Department of Social Policy, Director of LSE Health
 Μπαμπάτσικου Φωτούλα, Αν. Καθηγήτρια, ΤΕΙ Αθηνών
 Μπένος Αλέξης, Καθηγητής, Ιατρική Σχολή ΑΠΘ
 Μπεχράκης Παναγιώτης, Καθηγητής, Ιατρική Σχολή Παν. Αθηνών
 Μπούρος Δημοσθένης, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Νένα Ευαγγελία, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Λέκτορας, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Ντουνιάς Γεώργιος, Επιμελητής, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
 Οικονόμου Ελένη, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
 Πανταζή Ευγενία, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
 Πανταζοπούλου Αναστασία, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής ΕΚΠΑ
 Παπαδάκης Νίκος, Αν. Καθηγητής, Ιατρική Σχολή ΑΠΘ
 Παπαδόπουλος Στέλιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
 Παπαναγιώτου Γεώργιος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
 Πατενταλάκης Μιχάλης, Διευθυντής ΕΣΥ, Σισμανόγλειο Νοσοκομείο Αθηνών
 Πατούχας Δημήτρης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής Παν. Πατρών
 Πρασόπουλος Παναγιώτης, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Ραχιώτης Γιώργος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Επ. Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής Παν. Θεσσαλίας
 Σαραφόπουλος Νικόλαος, Δρ Μηχανολόγος Μηχανικός, Διευθυντής ΚΕΠΕΚ Δυτικής Ελλάδας
 Ηπείρου και Ιόνιων Νησιών
 Σιχλετίδης Λάζαρος, Ομ. Καθηγητής, Ιατρική Σχολή ΑΠΘ
 Στάμου Ιωάννης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Επιμελητής Α, Τμήμα Ιατρικής της Εργασίας και Προστασίας Περιβάλλοντος, Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας
 Στειρόπουλος Πασχάλης, Επ. Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Σωτηριάδης Ελπιδοφόρος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Τμήμα Επαγγελματικής και Περιβαλλοντικής Ιατρικής, Κυπριακό Ινστιτούτο Βιοϊατρικών Επιστημών, Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγείας, Περιβαλλοντικής και Επαγγελματικής Ιατρικής, Public Health School, University of Harvard
 Τζίμας Αλέξης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας
 Τούντας Γιάννης, Καθηγητής, Ιατρική Σχολή Παν. Αθηνών
 Τσαρούχα Αλέκα, Επ. Καθηγήτρια, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Φιλαλήθης Αναστάσιος, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής Παν. Κρήτης
 Φυτιλή Δέσποινα, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Επιμελήτρια Α, Τμήμα Ιατρικής της Εργασίας και Προστασίας Περιβάλλοντος, Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας
 Φρουδaráκης Μάριος, Καθηγητής, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Χατζάκη Αικατερίνη, Αν. Καθηγήτρια, Τμήμα Ιατρικής ΔΠΘ
 Χατζής Χρήστος, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Διδάκτορας Ιατρικής ΕΚΠΑ
 Χατζησταύρου Κωνσταντίνος, Αν. Καθηγητής, Ιατρική Σχολή Παν. Αθηνών
 Χριστοδούλου Αντώνιος, Αν. Γενικός Διευθυντής Συνθηκών και Υγιεινής στην Εργασία, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης

Εκδότης: Θ.Κ. Κωνσταντινίδης, Ειδικός Ιατρός Εργασίας, Καθηγητής Υγιεινής, Τμήμα Ιατρικής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας: tconstan@med.duth.gr

Οδηγίες προς τους συγγραφείς:

Το περιοδικό **hugeia@εργασία** αποτελεί την επιστημονική έκδοση της *Ελληνικής Εταιρείας Ιατρικής της Εργασίας και Περιβάλλοντος (ΕΕΙΕΠ)* και εκδίδεται σε συνεργασία με το *Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Υγιεινή και Ασφάλεια της Εργασίας (ΠΜΣ ΥΑΕ)*. Το επιστημονικό αυτό περιοδικό δημοσιεύει εργασίες με σκοπό να συμβάλλει στην έρευνα και στην εκπαίδευση των ιατρών και όλων των ειδικοτήτων που εμπλέκονται στο πολυεπιστημονικό πεδίο της Ιατρικής της Εργασίας, της Περιβαλλοντικής Ιατρικής και της Ασφάλειας στην Εργασία. Επίσης έχει σκοπό να υποστηρίξει και να προβάλλει τα επιστημονικά και τα συνδικαλιστικά δικαιώματα της ειδικότητας της Ιατρικής της Εργασίας.

Γενικοί κανόνες υποβολής των άρθρων: Μετά από κρίση, δημοσιεύονται στο περιοδικό στα ελληνικά ή στα αγγλικά, άρθρα που δεν έχουν δημοσιευτεί ή θα δημοσιευτούν αλλού, στο σύνολό τους. Όλα τα άρθρα συνοδεύονται από ελληνική και αγγλική περίληψη. Κεφαλαία γράμματα εντός του κειμένου και παρενθέσεις, συνιστάται να αποφεύγονται. Τα ακρωνύμια πρέπει να εξηγούνται ολογράφως στη πρώτη αναφορά τους. Τα υποβαλλόμενα άρθρα δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις δέκα τυπωμένες σελίδες. Το ίδιο άρθρο δεν δημοσιεύεται στο αγγλικό και στο ελληνικό τμήμα ταυτόχρονα παρά μόνο σε περίληψη. Η ακρίβεια των βιβλιογραφικών αναφορών, η ακρίβεια του περιεχομένου, η αυθεντικότητα, η πρωτοτυπία και η τυχόν απαραίτητη λήψη άδειας για την υποβολή και δημοσίευση στο περιοδικό, των πινάκων και σχημάτων όλων των εργασιών, είναι στην απόλυτη υπευθυνότητα των συγγραφέων. Οι συγγραφείς είναι υπεύθυνοι για τυχόν εσφαλμένες θέσεις ή για τη μη εκπλήρωση όλων των υποχρεώσεών τους, σύμφωνα με τις παρούσες οδηγίες προς συγγραφείς. Επί τρία χρόνια μετά τη δημοσίευση του άρθρου είναι δυνατόν να ζητηθεί από τους συγγραφείς να του δώσουν τα βασικά δεδομένα της δημοσιευθείσας εργασίας. Τα άρθρα προς δημοσίευση υποβάλλονται στο περιοδικό με ηλεκτρονική μορφή. Τα κείμενα πρέπει να γράφονται με πεζοκεφαλαία, με χαρακτήρες γραμμάτων arial narrow, μέγεθος γραμμάτων 12 στιγμών, μονή απόσταση σειρών και περιθώρια 2,5 εκατοστών. Η επικοινωνία με τους συγγραφείς γίνεται με ηλεκτρονική μορφή και οι απαντήσεις τους πρέπει να δίδονται σύντομα. Κατηγορίες των άρθρων: Τα δημοσιευόμενα άρθρα αφορούν: α) πρωτότυπα άρθρα, που αφορούν θέμα που δεν έχει δημοσιευτεί μέχρι την ημερομηνία υποβολής του άρθρου, β) ερευνητικά άρθρα, που μελετούν γνωστά θέματα προς επιβεβαίωση, απόρριψη ή περαιτέρω επεξεργασία, γ) εκτεταμένα ή βραχεία άρθρα ανασκόπησης, τα οποία θεωρούνται μονογραφίες ειδικών και γράφονται από έναν ή δύο συγγραφείς από διαφορετικές ειδικότητες, δ) άρθρα βραχείας επικοινωνίας, πρωτότυπα συνήθως ή αξιόλογα ερευνητικά, όταν περιλαμβάνονται σε περιγραφές περιπτώσεων, με μικρότερο ενδεχόμενα αριθμό περιπτώσεων, ε) διακεκριμένες διαλέξεις, στ) τεχνικά σημειώματα, ζ) ειδικά άρθρα γενικού ενδιαφέροντος για την Ιατρική της Εργασίας, την Περιβαλλοντική Ιατρική, την Ασφάλεια στην Εργασία, τα Οικονομικά της Εργασίας, την Ιστορία της Ιατρικής της Εργασίας, η) περιγραφές ενδιαφερουσών περιπτώσεων στις οποίες συνιστάται να μην συμπεριλαμβάνονται βραχείες ανασκοπήσεις του θέματος και θ) επιστολές προς το περιοδικό που πρέπει να περιέχουν

αδημοσίευτες απόψεις, να υπογράφονται από όλους τους συγγραφείς, να μην αποτελούνται από περισσότερες από 1000 λέξεις, να μη γράφονται από περισσότερους από πέντε συγγραφείς και να μην περιλαμβάνουν περισσότερες από 15 βιβλιογραφικές αναφορές και δύο πίνακες, εικόνες ή σχήματα. *Επιστολή υποβολής άρθρων ή επιστολών προς το περιοδικό:* Τα άρθρα και οι επιστολές προς το περιοδικό, συνοδεύονται από επιστολή, στην οποία όλοι οι συγγραφείς δηλώνουν ότι: α) συμφωνούν με τις παρούσες οδηγίες προς τους συγγραφείς, β) συμφωνούν να υποβάλλουν το άρθρο αυτό, μόνο στο περιοδικό και παρέχουν στο περιοδικό τα συγγραφικά τους δικαιώματα, γ) όλοι οι συγγραφείς συμμετείχαν σε όλες τις φάσεις της εργασίας αυτής κατά τρόπο ουσιαστικό, δ) το άρθρο ή η επιστολή προς το περιοδικό, δεν δημοσιεύτηκε ούτε θα δημοσιευτεί εν μέρει ή συνολικά σε άλλο έντυπο, μέχρι να ολοκληρωθεί η κρίση του στο περιοδικό, ε) οι συγγραφείς πρέπει να δηλώσουν αν έχουν οικονομικά συμφέροντα ή προσωπική σχέση με άτομα, οργανισμούς, εταιρείες κλπ. και να δηλώσουν αν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων, στ) οι συγγραφείς που μελετούν εργαζόμενους ή ασθενείς, πρέπει να δηλώσουν ότι αυτοί έδωσαν την ανεπιφύλακτη συγκατάθεσή τους για την τέλεση των δοκιμασιών της εργασίας και ότι η ειδική επιστημονική επιτροπή αρμόδια για θέματα Ιατρικής Ηθικής του Ιδρύματος όπου τελέστηκε η εργασία, έλεγξε και ενέκρινε το σχετικό πρωτόκολλο εργασίας και ζ) για πειράματα σε ζώα πρέπει να αναφέρεται η λήψη σχετικής άδειας από τις αρμόδιες υπηρεσίες και ότι τηρήθηκαν οι αρχές της φροντίδας των ζώων. *Δομή των άρθρων:* Στα άρθρα που υποβάλλονται πρέπει να διακρίνονται τα εξής τμήματα: α) η σελίδα του τίτλου, που δεν πρέπει να μην υπερβαίνει τις 14 λέξεις, πρέπει να περιλαμβάνει τα πλήρη ονόματα των συγγραφέων και των ιδρυμάτων στα οποία ανήκουν, τη διεύθυνση για αλληλογραφία και 4-5 λέξεις ευρετηρίου, β) η σελίδα της περίληψης στα ελληνικά και γ) η σελίδα της περίληψης στα αγγλικά. Οι περιλήψεις περιλαμβάνουν σύντομα: τις επιστημονικές μέχρι τώρα γνωστές θέσεις πάνω στις οποίες βασίστηκε ο σκοπός της εργασίας, το σκοπό της εργασίας, τους μελετηθέντες, το υλικό και τις μεθόδους, την συζήτηση και τα συμπεράσματα. Αναλυτικότερα, στην *Εισαγωγή* περιλαμβάνεται μόνο ό,τι είναι μέχρι σήμερα γνωστό στο θέμα και με βάση αυτό, αναφέρεται στη συνέχεια από τους συγγραφείς για ποιόν ή για ποιούς λόγους ανέλαβαν τη δική τους μελέτη. Το *Υλικό* του άρθρου, ή τα Άτομα που μελετήθηκαν και οι *Μέθοδοι* που χρησιμοποιήθηκαν. Ακολουθούν τα *Αποτελέσματα*. Όσα αναφέρονται στους *Πίνακες* δεν επαναλαμβάνονται στο κείμενο, εκτός αν πρόκειται να υπογραμμιστεί απαραίτητα κάποιο αποτέλεσμα. Επεται η *Συζήτηση*. Τα *Συμπεράσματα* αναφέρονται μετά τη συζήτηση και αποτελούν ξεχωριστό κεφάλαιο. Τα συμπεράσματα πρέπει να είναι σύντομα, χωρίς σχόλια και να στηρίζονται μόνο στα ειδικά αποτελέσματα της εργασίας. Ακολουθούν: οι *Ευχαριστίες* και η *Βιβλιογραφία*. Στο κείμενο πρέπει να αναφέρονται οι βιβλιογραφικές αναφορές με αριθμούς σε παρενθέσεις, είτε με τα ονόματα των συγγραφέων. Αν προτιμηθεί να αναφέρονται ονόματα συγγραφέων, τοποθετείται και η χρονολογία της εργασίας και ο αριθμός της εργασίας σε παρένθεση. Η βιβλιογραφία περιέχει διαδοχικά και με αύξοντα αριθμό, μόνο όσες αναφορές αναφέρονται στο κείμενο και έχουν δημοσιευθεί ή πρόκειται να δημοσιευθούν. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται μόνο τα τρία πρώτα ονόματα των συγγραφέων και συνεργάτες. Αν τα ονόματα είναι μόνο τέσσερα, αναφέρονται όλα. Τα ονόματα των βιβλίων και των περιοδικών γράφονται με πλάγιους χαρακτήρες. Στο κείμενο οι βιβλιογραφικές αναφορές γράφονται σε αγκύλες με αριθμούς που παραπέμπουν στη Βιβλιογραφία, είτε με το όνομα του πρώτου συγγραφέα και το έτος δημοσίευσης. Οι Κριτές και ο Εκδότης μπορεί να προτείνουν επιπλέον ή νεότερες βιβλιογραφικές αναφορές. Οι Πίνακες και τα Σχήματα αριθμούνται με αραβικούς αριθμούς και έχουν βραχύ τίτλο. Σύντομότητες ή ακρωνύμια εντός των Πινάκων θα πρέπει να επεξηγούνται στον τίτλο τους με πλάγιους χαρακτήρες μεγέθους 12 στιγμών.

« Δεν υπάρχει καμία ανάγκη για όπλα, φυσική βία, υλικούς περιορισμούς. Μόνο ένα βλέμμα. Ένα βλέμμα ελέγχου, ένα βλέμμα, κάτω από το βάρος του οποίου ο κάθε άνθρωπος θα καταλήγει στην εσωτερίκευση σε τέτοιο βαθμό ώστε να γίνει ο ίδιος επιτηρητής του εαυτού του, με αποτέλεσμα το κάθε άτομο να ασκεί αυτή την επιτήρηση συνεχώς και εναντίον του εαυτού του. Μία υπέροχη φόρμουλα: Η δύναμη ασκείται συνεχώς και με ελάχιστο κόστος. »

(Michel Foucault)

« Η κατανόηση των λειτουργιών της ‘μοντέρνας δύναμης’ σε αντίθεση με τις λειτουργίες της παραδοσιακής δύναμης είναι σημαντική για κάθε εξέταση των εμπειριών της ανεπάρκειας, ανικανότητας και προσωπικής αποτυχίας που αισθάνονται οι άνθρωποι. Σ’ ένα σύστημα ‘μοντέρνας δύναμης’ ο κοινωνικός έλεγχος επιτυγχάνεται με την κατασκευή νορμών σχετικά με την ζωή και την ταυτότητα και με την παρακίνηση των ανθρώπων να ευθυγραμμίσουν αρμονικά τις δράσεις και σκέψεις τους με τις νόρμες αυτές. Για τον λόγο αυτό η μοντέρνα δύναμη θεωρείται ένα σύστημα ‘ομαλοποιημένης κρίσης’. »

(Michael White)

ΠΑΝΟPTICON ALPHA

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έργο εκτυλίσσεται στην μικρή πόλη Paradise Creek στις μεσοδυτικές πολιτείες της Αμερικής. Το Paradise Creek είναι μια τυπική αγροτική πόλη με πληθυσμό 12.000 περίπου κατοίκους.

Η γεωγραφική της θέση είναι πλεονεκτική καθώς υπάρχει πρόσβαση σε μεγάλες οδικές αρτηρίες και σε αεροδρόμιο. Στα περίχωρα της πόλης αυτής, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής εγκατέστησε την καινούργια φυλακή Paradise Creek Supermax. Η πρότυπη αυτή φυλακή είναι η αρχική φάση του Προγράμματος Panopticon (Project Panopticon) και εντάσσεται στις φυλακές Υψίστης Ασφαλείας (Supermax). Η κατασκευή της ολοκληρώθηκε πριν εννέα (9) μήνες και οι πρώτοι κρατούμενοι μεταφέρθηκαν σ' αυτήν πριν από έξι (6) μήνες (Εικόνα 1).

(Τα πρόσωπα του έργου είναι φανταστικά και δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα. Οποιαδήποτε συνωνυμία με πραγματικά πρόσωπα είναι τυχαία. Από τις τοποθεσίες άλλες είναι φανταστικές και άλλες πραγματικές αλλά δεν έχουν καμία σχέση με την πλοκή του έργου)

Τα πρόσωπα του έργου είναι:

David (Dave) Turner: (Σκηνική παρουσία) Ο David είναι σωφρονιστικός υπάλληλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ. Είναι 37 ετών και έχει διδακτορικό στην εγκληματολογία από το πανεπιστήμιο του Ιλινόις, στο Σικάγο. Είναι παντρεμένος με την Alice και έχουν ένα γιό, τον Tom, ηλικίας οκτώ (8) ετών. Ο David μόλις μετατέθηκε στην φυλακή Panopticon Alpha από την πολιτειακή φυλακή του Ιλινόις. Βρίσκεται στην Υπηρεσία τα τελευταία τέσσερα (4) χρόνια.

Alice Turner: (Σκηνική παρουσία) Είναι η γυναίκα του David και μητέρα του Tom ηλικίας 34 ετών. Γνωρίστηκαν με τον David στο πανεπιστήμιο και από τότε είναι μαζί. Έχει σπουδάσει Αγγλική Λογοτεχνία και εργάζεται ως επιμελήτρια παιδικών βιβλίων για ένα εκδοτικό οίκο του Σικάγου. Η φύση της εργασίας της είναι τέτοια που της επιτρέπει να εργάζεται από το σπίτι και να επισκέπτεται κατά διαστήματα τα κεντρικά γραφεία στο Σικάγο για συνεδριάσεις.

Tom Turner: (Ηχητική παρουσία) Ο Tom είναι ο γιός της οικογένειας ηλικίας οκτώ (8) ετών. Πηγαίνει στην δεύτερη τάξη του Δημοτικού Σχολείου.

Robert (Bob) Blackwell (Αρχιφύλακας): (Σκηνική παρουσία) Ο αρχιφύλακας είναι 59 ετών και υπηρετεί στην υπηρεσία για περισσότερο από 30 χρόνια. Στο παρελθόν είχε υπηρετήσει σε τέσσερις (4) διαφορετικές φυλακές. Ήταν από τους πρώτους που μετατέθηκαν στο Panopticon Alpha όταν άρχισε να λειτουργεί πριν ένα εννέα (9) μήνες. Σε περίπου ένα (1) χρόνο βγαίνει στην σύνταξη.

Το έργο διαδραματίζεται σε έξι (6) σκηνές που λαμβάνουν χώρα διαδοχικά και εναλλάξ σε δύο (2) τοποθεσίες. Η πρώτη είναι η φυλακή και ο πύργος παρακολούθησης, ενώ ο δεύτερος είναι το σπίτι της οικογένειας Turner.

ΣΚΗΝΗ 1

(Ο Αρχιφύλακας και ο David προχωρούν μέσα από τον υπόγειο διάδρομο που συνδέει τον πύργο παρακολούθησης με τα εξωτερικά κτίρια του Panopticon. Η αυλαία της σκηνής είναι κλειστή και οι δύο άνδρες προχωρούν προς την σκηνή είτε από το πάνω μέρος της πλατείας είτε κατά μήκος της σκηνής μπροστά από την κλειστή αυλαία.)

Αρχιφύλακας: Είναι η πρώτη σου μέρα στο Panopticon Alpha Dave. Έμαθα πως μας ήρθες από την πολιτειακή φυλακή του Ιλινόις.

David: Έτσι ακριβώς είναι αρχιφύλακα. Μόλις πριν δύο εβδομάδες με ενημέρωσαν για την μετάθεση μου εδώ και όπως καταλαβαίνεις έπρεπε όλα να γίνουν βιαστικά. Η Alice και ο Tom έκαναν μεγάλες προσπάθειες για να μπορέσουμε να έρθουμε στην ώρα μας. Βέβαια αφήσαμε πολλές εκκρεμότητες πίσω αλλά δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς. Ελπίζω μέχρι το τέλος του μήνα να τα τακτοποιήσουμε όλα. Δεν σου κρύβω ότι βασίζομαι περισσότερο στην Alice γι' αυτό, μιας και πάντα ήταν πολύ οργανωτική και δραστήρια. Τα καταφέρνει πολύ καλύτερα από εμένα.

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Φαίνεται ότι το έχουν οι γυναίκες των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Και η Μάρθα μου το ίδιο είναι. Στα 34 χρόνια που είμαι στην υπηρεσία έχω μετατεθεί σε τέσσερις διαφορετικές φυλακές. Το σπιτικό μας άλλαζε κάθε φορά και αν δεν ήταν η Μάρθα δεν ξέρω πως θα τα κατάφερνα. Με κάποιο τρόπο έκανε τα 'μαγικά' της και η μετακόμιση φαινόταν παιγνιδάκι. Αυτή όμως θα είναι η τελευταία μας μετακόμιση. Βλέπεις σ' ένα χρόνο βγαίνω στη σύνταξη.

David: Αυτό είναι ευχάριστο αρχιφύλακα. Που σκοπεύετε να μείνετε όταν με το καλό βγεις στην σύνταξη;

Αρχιφύλακας: Θα πάμε προς τα ανατολικά στην Μασαχουσέτη. Η Μάρθα και εγώ γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε στο Stockbridge. Είναι μια πολύ όμορφη μικρή πόλη ανάμεσα στα βουνά Berkshire και με το ποτάμι να περνά μέσα από την πόλη. Η Μάρθα έχει το πατρικό της σπίτι εκεί και θα μείνουμε σ' αυτό. Ανυπομονούμε και οι δυο τόσο πολύ να πάμε πίσω! Βλέπεις ύστερα από ένα ταξίδι 35 και βάλε χρόνων γυρίζουμε πίσω στην αφετηρία. Εσένα ποιο είναι το σπίτι σου Dave;

David: Εγώ αρχιφύλακα είμαι γέννημα θρέμμα του Σικάγο. Μια ζωή έζησα εκεί και μάλιστα φοίτησα και στο Πανεπιστήμιο του Ιλινόις. Έχω διδακτορικό στην εγκληματολογία. Εκεί γνωριστήκαμε με την Alice. Εγώ ήμουν στο τελευταίο έτος και αυτή ήταν πρωτοετής. Η καταγωγή της είναι από το Ohio.

Αρχιφύλακας: Σπούδασε κ' αυτή εγκληματολογία;

David: (χαμογελώντας) Όχι, όχι. Η Alice σπούδασε Αγγλική Λογοτεχνία. Τα τελευταία χρόνια δουλεύει ως επιμελήτρια παιδικών βιβλίων σ' έναν εκδοτικό οίκο του Σικάγο. Το καλό είναι ότι δουλεύει από το σπίτι.

Αρχιφύλακας: (με απορία) Μα καλά, δεν χρειάζεται καθόλου να πάει στο γραφείο;

David: Όχι σε καθημερινή βάση. Κατά διαστήματα έχουν κάποιες συνεδριάσεις στα κεντρικά γραφεία στο Σικάγο που πρέπει να παρευρεθεί. Διαφορετικά κάνει όλη την δουλειά από το σπίτι. Βλέπεις αρχιφύλακα, σήμερα με το Internet μπορείς να δουλεύεις απ' όπου και αν βρίσκεσαι. Αυτό, δεν σου κρύβω, μας βόλεψε αφάνταστα στο να μεγαλώνουμε τον Tom. Ο Tom είναι ο γιός μας και είναι 8 χρονών. Πηγαίνει στην Δεύτερη τάξη του Δημοτικού. Όταν λείπει στο σχολείο, αλλά και τα βράδια, η Alice έχει τον χρόνο να δουλέψει με την ψυχία της.

Αρχιφύλακας: Φαντάζομαι θα ήταν δύσκολο και στους δύο τους, που ήρθατε εδώ σε τόσο σύντομο χρόνο. Από το Σικάγο ξαφνικά βρεθήκατε σε μια μικρή πολύ όπως το Paradise Creek. Θα ήταν ένα σοκ γι' αυτούς.

David: Όχι ακριβώς. Μην ξεχνάς ότι Alice μεγάλωσε σε μικρό μέρος και της άρεσει η ζωή στις επαρχιακές πόλεις. Άλλωστε είναι και πιο κοντά στο πατρικό της σπίτι. Ο Tom πάλι είναι πολύ βολικό παιδί. Έχει πολλά ενδιαφέροντα και του άρεσει πολύ η φύση. Νομίζω ότι είναι πολύ ευτυχισμένος που ήρθαμε εδώ. Τουλάχιστον έτσι δείχνει.

Αρχιφύλακας: Αυτό είναι καλό. Από σπίτι τι γίνεται; Έχετε τακτοποιηθεί;

David: Ευτυχώς ναι. Φρόντισε η Υπηρεσία γι' αυτό. Λόγω της ξαφνικής μου μετάθεσης, μας βρήκαν μια ωραία μονοκατοικία στο Meadow's Lane.

Αρχιφύλακας: Α! ναι την ξέρω την περιοχή. Είναι μια ήσυχη και καταπράσινη γειτονιά. Είστε τυχεροί που μένετε εκεί.

David: Ναι, το πιστεύω και εγώ αρχιφύλακα. Το σπίτι και η περιοχή άρεσε σε όλους μας. Έκανε έτσι την προσαρμογή μας ακόμη πιο εύκολη. Το καλό επίσης είναι ότι κοντά στο σπίτι μας είναι και το σχολείο του Tom. Λίγα λεπτά με τα πόδια. Δεν θα χρειαστεί μάλλον, να τον πηγαίνουμε εμείς στο σχολείο.

Αρχιφύλακας: Χαίρομαι που σας ήλθαν όλα βολικά μέχρι στιγμής. Αλήθεια Dave, πόσα χρόνια έχεις στην Υπηρεσία;

David: Μπήκα στην Υπηρεσία πριν από 4 χρόνια. Όλο αυτό το διάστημα υπηρετούσα στην Πολιτειακή Φυλακή του Ιλινόις.

Αρχιφύλακας: Είναι ακόμη εκεί διευθυντής ο γέρο Taylor; Άκουσα ότι βγήκε στην σύνταξη.

David: Όχι, ακόμα εκεί είναι. Βγαίνει στην σύνταξη στο τέλος αυτής της χρονιάς.

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Χμ! τον γέρο Taylor. Απίθανος τύπος. Υπηρέτησα ξέρεις μαζί του για τρία χρόνια στις Πολιτειακές φυλακές του Frackville στην Πενσυλβάνια.... πριν αρκετά χρόνια.. Τότε ήταν υποδιευθυντής, αλλά όλη η δουλειά περνούσε από τα χέρια του.

David: (χαμογελώντας) Το ίδιο συνέβαινε και στο Ιλινόις. Είναι πολύ παθιασμένος με την δουλειά του. Είναι ένας καταπληκτικός διευθυντής τόσο ως επαγγελματίας όσο και ως άνθρωπος. Ένας θρύλος! Θα λείψει πολύ σε όλους μας.

Αρχιφύλακας: (σκεπτικός, σαν ν' αναπολεί) Χμ! Έτσι είναι.... Πες μου όμως David, πως και έστειλαν ένα τόσο νέο υπάλληλο εδώ; Το Panopticon Alpha είναι ένα από τα μεγαλύτερα Projects στην Αμερική, αν όχι παγκοσμίως. Όλοι όσοι ήρθαμε εδώ έχουμε προϋπηρεσία μεγαλύτερη από 15 χρόνια. Πως και σ' έστειλαν εδώ;

David: (με απορία) Τι να σου πω αρχιφύλακα, δεν ξέρω. Να σκεφτείς ότι ποτέ δεν έκανα αίτηση για να έρθω εδώ. Ούτε καν γνώριζα την ύπαρξη αυτού του μέρους. Ούτε και τώρα γνωρίζω τίποτε. Όταν με κάλεσαν, το μόνο που μου είπαν ήταν ότι πρόκειται για το μεγαλύτερο Project στην ιστορία του σωφρονιστικού συστήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Θα πρέπει να πιστεύουν πολύ σ' εσένα για να σε στείλουν εδώ. Είσαι «αστέρι» αγόρι μου. Προβλέπω ότι το μέλλον σου στην Υπηρεσία θα είναι λαμπρό.

(Μπαίνουν στην σκηνή από την άκρη. Η αυλαία παραμένει κλειστή.)

Φτάσαμε στον πύργο. Θα πάρουμε τον ανελκυστήρα για να πάμε στο δωμάτιο ελέγχου (control room).

(Ανοίγει η αυλαία. Στο κέντρο της σκηνής βρίσκεται ο πύργος παρακολούθησης σε τομή. Στο υπερυψωμένο πάτωμα του πύργου βρίσκεται το control room. Σ' αυτό υπάρχουν δύο περιστρεφόμενες καρέκλες, ενώ στον τοίχο είναι τοποθετημένη μια σειρά από οθόνες υπολογιστών. Στην κορυφή του πύργου, από την εξωτερική πλευρά του, υπάρχουν δύο κάμερες, μία από κάθε πλευρά, και προβολείς. Στο πίσω μέρος της σκηνής και περιμετρικά μ' αυτήν υπάρχουν τα κελιά σε ημικυκλική διάταξη, το ένα δίπλα στο άλλο. Υπάρχουν πέντε (5) πατώματα. Στα τέσσερα πρώτα πατώματα τα κελιά έχουν κάγκελα στην πόρτα και κάγκελα στο παράθυρο που βρίσκεται στον πίσω τοίχο του κελιού. Στο πέμπτο πάτωμα τα παράθυρα έχουν κάγκελα αλλά δεν υπάρχουν πόρτες στα κελιά. Ο David και ο αρχιφύλακας βρίσκονται όρθιοι στο control room).

David: (κοιτάζοντας αποσβολωμένος τα κελιά) Ω....! θεέ μου!. Τι είναι αυτό το πράγμα αρχιφύλακα; Δεν έχω ξαναδεί ποτέ μου τέτοια κατασκευή! Είναι απίστευτο!

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Καλώς ήρθες.... στο Panopticon, Dave. Ότι πιο σύγχρονο υπάρχει στον χώρο του σωφρονισμού. Ο «Καθεδρικός Ναός!» της επιτήρησης. Και εγώ όταν το πρωτοείδα, ένοιωσα την ίδια έκπληξη με σένα.

David: ...Όλα αυτά τα κελιά γύρω... γύρω, και στη μέση ο πύργος παρακολούθησης ...σαν κυκλικός οβελίσκος...! Δεν.... μπορούσα να το φανταστώ αυτό το πράγμα!

Αρχιφύλακας: (συγκαταβατικά και σε ήρεμο τόνο) Μην ανησυχείς αγόρι μου..., θα σου τα εξηγήσω όλα. (δείχνει όρθιος τα κελιά). Όπως βλέπεις το κτίριο είναι κυκλικό και αποτελείται μόνο από κελιά. Τα κελιά βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο και η είσοδοι τους είναι σε εσοχή για να μην έχουν οπτική επαφή οι κρατούμενοι. Το κάθε κελί, όπως βλέπεις, έχει ένα μεγάλο παράθυρο στο πίσω μέρος και την είσοδο του κελιού μπροστά. Και στα δύο υπάρχουν κάγκελα. Έχουμε πέντε (5) ορόφους. Ο πρώτος όροφος είναι ο Α και ακολούθως οι όροφοι Β, C, D και Ε.

Στο κέντρο του κτιρίου βρίσκεται ο πύργος παρακολούθησης ή το «μάτι» όπως το λέμε εμείς. Ο πύργος είναι ερμητικά κλειστός και όπως διαπίστωσες η πρόσβαση σ' αυτόν γίνεται υπογείως. Το control room που βρισκόμαστε τώρα έχει τζάμια μονής θέασης όπως στις αίθουσες ανακρίσεων. Εμείς ελέγχουμε όλο τον χώρο αλλά οι κρατούμενοι δεν μπορούν να δουν απολύτως τίποτε μέσα στο control room. Στην κορυφή του πύργου και περιμετρικά υπάρχουν κάμερες παρακολούθησης όλων των κελιών. (δείχνει τις οθόνες). Βλέπεις τις οθόνες εδώ. Μπορούμε να κάνουμε ζουμ μέχρι μέσα στο κελί. Ο θόλος του αίθριου είναι καλυμμένος με ειδικού τύπου γυαλί που διαχέει ομοιόμορφα το φως. Στο ισόγειο βρίσκονται οι ατσάλινες θωρακισμένες πόρτες που οδηγούν στην τραπεζαρία και στα υπόλοιπα κτίρια της φυλακής. Όλα είναι κατασκευασμένα από ατσάλι και τσιμέντο.

David: Και οι κοινόχρηστοι χώροι, τα ντους, βρίσκονται στο ισόγειο;

Αρχιφύλακας: Όχι..όχι. Κάθε κελί έχει τουαλέτα και ντους. Στο ισόγειο βρίσκονται η τραπεζαρία, η είσοδος στον προαύλιο χώρο, το ιατρείο και οι αίθουσες επισκέψεων. Επίσης στο κάθε κελί υπάρχει σύστημα ενδοεπικοινωνίας με το control room, αλλά μονής διαδρομής. Μόνο εμείς μπορούμε να το ενεργοποιήσουμε και να μιλήσουμε με τους κρατούμενους. Επίσης από εδώ ρυθμίζουμε και την ένταση του φωτισμού μέσα στο κελί.

David: Ποια είναι η ημερήσια διαδικασία για τους κρατούμενους αρχιφύλακα;

Αρχιφύλακας: Το εγερτήριο είναι στις 06:45. Στις 07:00 ακριβώς ανοίγουν αυτόματα οι πόρτες των κελιών. Οι κρατούμενοι κατεβαίνουν στο ισόγειο στοιχισμένοι ο ένας πίσω από τον άλλο. Πρώτα κατεβαίνουν οι κρατούμενοι του τέταρτου ορόφου, ακολουθούν αυτοί του τρίτου και ούτω καθ' εξής. Μέσω της μεγάλης πόρτας που βλέπεις εκεί στ' αριστερά σου (δείχνει το σημείο) πηγαίνουν στην τραπεζαρία.

Εκεί το προσωπικό έχει ήδη τοποθετήσει τους δίσκους με το φαγητό στα τραπέζια. Υπάρχουν τέσσερις περιοχές στην τραπεζαρία που αντιστοιχούν στον κάθε όροφο των κελιών. Το κάθε γεύμα διαρκεί 45 λεπτά. Όταν ολοκληρωθεί το γεύμα μία ομάδα, ας πούμε η ομάδα Β για παράδειγμα, οδηγείται στον προαύλιο χώρο για τον ημερήσιο προαυλισμό. Οι υπόλοιπες επιστρέφουν στα κελιά τους. Η κάθε ομάδα μένει στην αυλή για μία ώρα. Ακολουθεί η δεύτερη, η τρίτη και η τέταρτη ομάδα. Αυτό γίνεται εκ περιτροπής και με εναλλαγή. Με τον ίδιο τρόπο παίρνουν το μεσημεριανό τους στις 12:00 και το βραδινό στις έξι.

David: Υπάρχουν φύλακες στην τραπεζαρία;

Αρχιφύλακας: Όχι δεν υπάρχουν. Η τραπεζαρία είναι ερμητικά κλειστή και παρακολουθείται από κάμερες ασφαλείας. Άλλωστε μην ξεχνάς ότι τα γεύματα είναι ήδη σερβιρισμένα. Οι κρατούμενοι δεν βλέπουν ποτέ τα πρόσωπα των δεσμοφυλάκων. Ακόμη και στην περίπτωση που κάποιος κρατούμενος θα πρέπει να πάει στο ιατρείο, οι φύλακες που τον συνοδεύουν έχουν καλυμμένα τα πρόσωπα τους. Το ίδιο συμβαίνει και όταν τους συνοδεύουν στο επισκεπτήριο. Οι κρατούμενοι δεν γνωρίζουν τα πρόσωπα των δεσμοφυλάκων τους. Όλα είναι αυτοματοποιημένα και ελεγχόμενα!

David: Και από δραστηριότητες ή εργασία τι γίνεται; Δεν κάνουν απολύτως τίποτε όλη μέρα;

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Εργασία τους είναι ο σωφρονισμός και η συμμόρφωση Dave. Μπορούνε βέβαια να διαβάσουνε βιβλία και περιοδικά από την βιβλιοθήκη. Μπορούνε να πάρουν μέχρι τρία βιβλία την εβδομάδα.

David: Μα αρχιφύλακα. Είναι πολύς ο χρόνος που μένουν μόνοι τους στα κελιά. Είναι, πώς να το πω, σαν μια μορφή απομόνωσης ...

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Μα David αγόρι μου, αυτός είναι ο σκοπός του Panopticon. Ο κάθε κρατούμενος νοιώθει συνεχώς επάνω του την ματιά της εξουσίας. Το «μάτι» τον παρακολουθεί διαρκώς μέρα και νύχτα. Πρόσεξε, δεν βλέπει φύλακες με στολές και όπλα. Δεν χρειάζεται η υλική αναπαράσταση της άσκησης εξουσίας. Τα πρόσωπα μας τους είναι τελείως άγνωστα. Μπορεί, όταν βγουν να μας συναντήσουν στον δρόμο και να μην μας αναγνωρίσουν. Δεν έχει σημασία γι' αυτούς άλλωστε. Αυτό που έχει σημασία είναι να βιώνουν διαρκώς την αίσθηση της παρακολούθησης. Να ξέρουν ότι οτιδήποτε κάνουν, είναι διαρκώς ελέγξιμο. Δεν υπάρχει ούτε μία στιγμή χαλάρωσης. Η εξουσία είναι συνεχής και βρίσκεται παντού, όπως ο αέρας που αναπνέουν ...

David: Μα, αυτό είναι φοβερό αρχιφύλακα. Πως αντιμετωπίζουν αυτή την κατάσταση;

Αρχιφύλακας: Όταν πρωτοέρχονται είναι ξαφνιασμένοι. Προσπαθούν να κατανοήσουν το σύστημα και τον τρόπο λειτουργίας. Ψάχνουν για τα τρωτά του σημεία. Βλέπεις, δεν έχουν αντιμετωπίσει ποτέ τους τέτοια κατάσταση. Μας δοκιμάζουν με μικρές πράξεις πρόκλησης και αντιπερισπασμού. Αλλά δεν ξέρουν ότι εμείς ελέγχουμε τα πάντα εδώ μέσα. Παίζουμε με τα φώτα, τόσο με τους προβολείς όσο και μ' αυτά των κελιών τους. Αυξομειώνουμε την ένταση τους, κάνουμε φωτορυθμικές εναλλαγές και καμιά φορά τους λούζουμε στο φως όλη την νύχτα. Και μην ξεχνάς Dave και την μικροφωνική εγκατάσταση. Τους στέλνουμε τα μηνύματα μας με μια ψηφιακή μεταλλική χοριά που τσακίζει κόκαλα, χωρίς να μπορούν να απαντήσουν. Ήχος και φώς αγόρι μου... ! Αυτό είναι όλο το κόλπο..... και φυσικά το «μάτι».

David: Και δεν επαναστατούν εδώ μέσα αρχιφύλακα; Δεν έγινε καμία στάση από τους κρατούμενους όλο αυτόν τον καιρό;

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Και που θα πάνε Dave; Όλοι οι χώροι είναι ερμητικά κλειστοί. Ο πύργος είναι τόσο λείος που δεν μπορούν με τίποτα να φθάσουν στο control room. Όλη η κατασκευή είναι τσιμέντο και ατσάλι. Η Ομάδα Κρούσης θα επέμβει άμεσα και θα καταστείλει την εξέγερση. Δεν έχουν καμιά τύχη αγόρι μου ... και το ξέρουν ...

David: (απορημένος) Γιατί τα κελιά στον 5ο όροφο δεν έχουν καθόλου πόρτες; Βλέπω ότι έχουν παράθυρα (κοιτάζει προσεκτικά προς εκεί) αλλά δεν έχουν πόρτες. Δεν πρόλαβαν να τελειώσουν τις εργασίες κατασκευής, αρχιφύλακα;

Αρχιφύλακας: Όχι, έτσι ήταν από την αρχή, από όταν πρωτοήρθα. Κοίτα, Dave, δεν ξέρω λεπτομέρειες αλλά κυκλοφορεί η φήμη ότι ο 5ος όροφος είναι η δεύτερη φάση του Project Panopticon Alpha. Λέγεται ότι αργότερα θα μεταφερθούν εκεί φυλακισμένοι από τους άλλους ορόφους. Θα πάνε αυτοί που έχουν επιδείξει τον μεγαλύτερο βαθμό αυτοελέγχου. Αυτοί που δεν χρειάζονται φύλακες πια. Η ύπαρξη της πόρτας δεν θα είναι αναγκαία για αυτούς. Θα αυτοπεριορίζονται μόνοι τους και θα έχουν διαμορφώσει συνείδηση διαρκούς ελέγχου. Βέβαια,.... Μην με ρωτάς πότε θα γίνει αυτό, δεν ξέρω να σου πω.

David: Και ποιος θα τους επιλέξει αυτούς αρχιφύλακα; Με ποια κριτήρια θα γίνει αυτό; Πως, στον διάλογο, είναι σίγουροι ότι θα δουλέψει αυτό το πράγμα;

Αρχιφύλακας: Τι να σου πω Dave, δεν ξέρω. Υποπτεύομαι ότι υπάρχουν ψυχολόγοι που τους παρακολουθούν καθημερινά. Μην ξεχνάς ότι οι κάμερες λειτουργούν σε 24ωρη βάση. Τα πάντα καταγράφονται. Να είσαι σίγουρος ότι θα μας ενημερώσουν όταν έρθει εκείνη η ώρα. Προς το παρόν εμείς θα κάνουμε την δουλειά μας. Για τους επόμενους έξι μήνες θα είμαστε μαζί στην βάρδια. Δύο άτομα στην κάθε βάρδια, είναι αρκετά για αυτή την δουλειά. Αυτή η φυλακή έχει το ένα πέμπτο του προσωπικού που έχουν άλλες φυλακές. Η παρακολούθηση και η εξουσία εδώ είναι πολύ «φτηνή». Κοίτα να μελετήσεις καλά τον κανονισμό και τις οδηγίες που σου δώσανε. Όλα θα πάνε καλά αγόρι μου...

David: ...Το ελπίζω αρχιφύλακα ... ειλικρινά το ελπίζω...

ΣΚΗΝΗ 2

(Βρισκόμαστε στην οικία του David. Στην αριστερή πλευρά βρίσκεται η κουζίνα με την τραπεζαρία ενώ στην δεξιά πλευρά το σαλόνι. Μια εσωτερική σκάλα οδηγεί στον επάνω όροφο που είναι τα υπνοδωμάτια. Στο σαλόνι υπάρχουν χαρτοκιβώτια στο πάτωμα με τα πράγματα της οικογένειας. Η Alice κάνει δουλειές στην κουζίνα, όταν ανοίγει η εξώπορτα από την αριστερή πλευρά και μπαίνει μέσα ο David)

David: Καλησπέρα αγάπη μου! (ακουμπάει την τσάντα του και δύο μεγάλα ντοσιέ στο τραπέζι. Πηγαίνει προς την Alice και την φιλάει). Ξέρω ότι άργησα σήμερα, αλλά ήταν η πρώτη μέρα στην δουλειά και όπως καταλαβαίνεις είχα πολλά πράγματα να κάνω.

Alice: (χαμογελώντας) Το καταλαβαίνω αγάπη μου. Θα πρέπει να είσαι πολύ κουρασμένος. Σου έχω έτοιμο το βραδινό. Εγώ και ο Tom φάγαμε νωρίτερα. Κάθισε και θα σου σερβίρω σ' ένα λεπτό. Θέλεις να σου ετοιμάσω και μία σαλάτα;

David: Όχι αγάπη μου, σ' ευχαριστώ. Για να σου πω την αλήθεια δεν πεινάω και τόσο πολύ. Τσίμπησα κάτι στην δουλειά με τον Bob. Ο Tom πήγε για ύπνο; (βγάζει το σακάκι του και πηγαίνει στον νιπτήρα για να πλύνει τα χέρια του)

Alice: Ναι, πριν μισή ώρα περίπου. Ήθελε να μείνει ξύπνιος για να σε περιμένει, αλλά ήταν πολύ κουρασμένος και δεν άντεξε. Ήταν βλέπεις η πρώτη του μέρα στο σχολείο και ήθελε να σου διηγηθεί τις εντυπώσεις του. Εσύ πως τα πέρασες στην δουλειά;

David: Θα σου τα πω αγάπη μου. Πες μου όμως πρώτα, πως ήταν η δική σας μέρα; Πως του φάνηκε του Tom;

Alice: Το πρωί πήγαμε μαζί στο σχολείο. Περπατήσαμε μέχρι εκεί. Τελικά είναι πιο κοντά απ' ό,τι νόμιζα. Δεν μας πήρε πάνω από 5-6 λεπτά Dave. Ο Tom ήταν ενθουσιασμένος αλλά είχε και μια αγωνία για το πώς θα είναι το σχολείο!

David: Εσένα πως σου φάνηκε το σχολείο;

Alice: Οι εγκαταστάσεις του είναι πολύ καλές. Είναι καινούργιο σχολείο. Νομίζω ότι λειτούργησε για πρώτη φορά πριν από 7-8 χρόνια. Θα έλεγα ότι μοιάζει με ιδιωτικό σχολείο. Απ' ό,τι έμαθα, έχει περίπου 120 μαθητές. Γνώρισα και την δασκάλα του Tom, την κα. Collins. Το μικρό της όνομα είναι Jane. Ναι....Jane Collins.

David: Πως σου φάνηκε η κα. Collins;

Alice: Είναι πολύ συμπαθητική γυναίκα αγάπη μου. Θα πρέπει να είναι στην ηλικία μας. Είναι στο σχολείο από την αρχή, από την ίδρυση του. Μας υποδέχτηκε πολύ όμορφα.

David: Του Tom πως του φάνηκε;

Alice: Έχω την εντύπωση ότι την συμπάθησε αμέσως. Όταν γυρίζαμε από το σχολείο, το μεσημέρι, δεν σταματούσε να μου μιλάει για την τάξη του. Είναι 16 παιδιά μαζί με τον Tom στο τμήμα του. Μάλιστα ο διπλανός του στο θρανίο, ο Bill, μένει εδώ απέναντί μας, στο γωνιακό σπίτι. Ο Bill πηγαίνει στο σχολείο μόνος του. Έτσι ο Tom μου ζήτησε να πάνε αύριο μαζί οι δυο τους.

Τι λες και εσύ Dave:

David: Νομίζω ότι δεν είναι κακή ιδέα αγάπη μου. Έτσι και αλλιώς η απόσταση είναι μικρή και ο δρόμος ήσυχος. Άλλωστε και ο Tom θα ήθελε να νοιώθει ανεξάρτητος. Δεν θα του άρεσε καθόλου να τον θεωρεί ο Bill «μαμόθρεφτο».

Alice: Και εγώ αυτό πιστεύω. Θα δούμε αύριο πως θα πάει. Βέβαια θα έχω το νου μου για καλό και για κακό. Ο Τομ πάντως θα τρελαθεί από την χαρά του.

David: Πήγες καμιά βόλτα στην πόλη σήμερα;

Alice: Όχι. Είχα πολλές δουλειές στο σπίτι. Βλέπεις και εσύ ότι ακόμη δεν έχουμε τακτοποιηθεί. Μίλησα και με το γραφείο στο Σικάγο. Τους είπα ότι έχουμε εγκατασταθεί και μέσα στην εβδομάδα θα μου στείλουν ένα καινούργιο βιβλίο. (με ανυπομονησία) Πες μου όμως εσύ Dave πως ήταν η πρώτη σου μέρα στην δουλειά; Τι είδους φυλακή είναι αυτή; Πως είναι οι συνάδελφοι σου; Πες μου αγάπη μου είμαι πολύ περίεργη να μάθω.

David: Τι να σου πω Alice, δεν έχω ξαναδεί ποτέ μου τέτοια φυλακή. Είναι ένα τεράστιο κυκλικό κτίριο πέντε ορόφων με τα κελιά το ένα δίπλα στο άλλο. Στο κάθε κελί βρίσκεται ένας κρατούμενος. Στο κέντρο του κυκλικού αίθριου βρίσκεται ένας ψηλός πύργος παρατήρησης. Τα παιδιά τον ονομάζουν το «μάτι». Στην κορυφή του πύργου βρίσκεται το control room που βρίσκονται οι φύλακες. Ο πύργος είναι λείος, σαν κίονας, και η πρόσβαση στο control room γίνεται από εσωτερικό ανελκυστήρα. Εκεί υπάρχουν τζάμια μονής θέασης για να ελέγχουμε τα κελιά χωρίς οι κρατούμενοι να μπορούν να μας βλέπουν. Τα κελιά παρακολουθούνται και με κάμερες ενώ ο φωτισμός τους ελέγχεται από εμάς. Στην κάθε βάρδια, μέσα στο control room, είναι δύο μόνο άτομα. Υπάρχουν βέβαια και άλλοι συνάδελφοι στα εξωτερικά κτίρια σε περίπτωση που χρειαστεί να αντικατασταθεί κάποιος από τους δύο φύλακες. Όλα είναι αυτοματοποιημένα, τα γεύματα, ο προαυλισμός και τα επισκεπτήρια. Οι κρατούμενοι δεν βλέπουν ποτέ τα πρόσωπα μας.

Alice: Δεν έχω ξανακούσει ποτέ μου για τέτοια φυλακή, Dave. Δεν ξέρω γιατί αλλά έχω την εντύπωση ότι με τρομάζει. Όλη αυτή η απομόνωση,... το απρόσωπο στοιχείο και η συνεχής αίσθηση παρακολούθησης... μου προκαλούν ένα δυσάρεστο συναίσθημα!

David: Είναι αλήθεια ότι και σε μένα έκανε μεγάλη εντύπωση αγάπη μου. Ο Bob, ο αρχιφύλακας, μου είπε ότι σωφρονισμός σ' αυτό το ίδρυμα επιτυγχάνεται μέσω του αυτοελέγχου. Οι κρατούμενοι βιώνουν κάθε στιγμή την αίσθηση της παρακολούθησης. Είναι τόσο έντονο αυτό το συναίσθημα που μετά από λίγο καιρό πειθαρχούν χωρίς να χρειάζεται η παρουσία δεσμοφυλάκων. Άλλωστε δεν έχουν καμία επαφή μ' εμάς.

Alice: Με τον Bob είστε μαζί στην βάρδια;

David: Ναι και θα είμαστε μαζί για τους επόμενους έξι μήνες. Ονομάζεται Bob Blackwell και είναι γύρω στα εξήντα. Σ' ένα χρόνο βγαίνει στην σύνταξη. Έχει μεγάλη εμπειρία στην δουλειά και έχω την εντύπωση ότι είναι και καλός άνθρωπος.

Alice: Τι άλλο σου είπε ο Bob αγάπη μου. Θα έχουν δει πολλά τα μάτια του όλα αυτά τα χρόνια στην δουλειά. Πως του φαίνεται αυτό το σύστημα;

David: Και για τον Bob ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία, παρότι ήταν από τους πρώτους που ήλθαν εδώ, πριν εννιά μήνες. Μου είπε ότι το project αυτό, που λέγεται Panopticon Alpha, είναι μοναδικό σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Alice: (με απορία) Πως είπες ότι ονομάζεται αυτό το project;

David: Panopticon Alpha. Το Alpha έχει να κάνει με την πρώτη φάση του project. Έχω την εντύπωση ότι θα ακολουθήσουν και άλλες φάσεις στο μέλλον.

Alice: (σκεπτική) Η λέξη Panopticon έχει ελληνικές ρίζες. Το opticon σημαίνει βλέπω, παρατηρώ, όπως στη λέξη οπτική και το pan σημαίνει παντού, γύρω - γύρω αν δεν κάνω λάθος. Άρα όλο μαζί λογικά, σημαίνει «βλέπω παντού, ... προς όλες τις κατευθύνσεις». Αυτό πρέπει να είναι αγάπη μου.

David: Έχεις δίκιο αγάπη μου. Ταιριάζει απόλυτα με την μορφή του κτιρίου και τον πύργο. Από εκεί βλέπεις όλα τα κελιά. Με την διαφορά ότι αυτοί δεν μπορούν να σε δουν. Έχω την εντύπωση ότι και σ' εμένα θυμίζει κάτι.

Alice: Θα το ψάξω στο internet αγάπη μου. Περίμενε μισό λεπτό ... να φέρω τον υπολογιστή.

(πηγαίνει στο σαλόνι όπου στο τραπεζάκι υπάρχει ένα laptop.

Το παίρνει και πηγαίνει στην κουζίνα)

Alice: Για να δούμε. Νάτο... το βρήκα. Λέει λοιπόν ότι το Panopticon είναι ένας τύπος Θεσμικού Κτιρίου και σχεδιάστηκε από τον Jeremy Bentham, Άγγλο φιλόσοφο, νομικό και κοινωνικό μεταρρυθμιστή στα τέλη του 18ου αιώνα. Ο Bentham θεωρείται ο ιδρυτής της φιλοσοφίας του μοντέρνου «Ωφελιμισμού» στον χώρο της «Κανονιστικής Ηθικής». Με την συνδρομή του αδελφού του προσπάθησε να υλοποιήσει την ιδέα του αυτή, ιδρύοντας μία φυλακή στην Αγγλία. Προς μεγάλη του απογοήτευση, και παρά τις επίμονες προσπάθειες του, αυτό δεν κατέστη δυνατό. Αργότερα επιχείρησε να εγκαταστήσει την φυλακή του στην Ιρλανδία και την Γαλλία, χωρίς όμως επιτυχία. Μέχρι το τέλος της ζωής του ένοιωθε βαθειά πικρία για την μη υλοποίηση του σχεδίου του. Κατά την άποψη του η αρχή του Panopticon δεν θα περιοριζονταν μόνο για την ίδρυση φυλακών αλλά και άλλων δημόσιων ιδρυμάτων όπως νοσοκομεία, άσυλα, σχολεία και χώρους εργασίας.

David: (σκεπτόμενος) Είμαι σίγουρος ότι κάτι μου θυμίζει.

Λέει τίποτε άλλο γι' αυτό;

Alice: Χμ! Για να δω. Λέει επίσης ότι ποτέ δεν υλοποιήθηκε το σχέδιο αυτό σ' ολόκληρο τον κόσμο. Τουλάχιστον με την μορφή που το εμπνεύστηκε ο Bentham. Το κτίριο που ήταν πιο κοντά στην ιδέα του Bentham ήταν η φυλακή Presidio Modelo στην Κούβα. Αυτή κτίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1920 και σήμερα λειτουργεί σαν μουσείο. Στην φυλακή αυτή είχαν φυλακιστεί για κάποια χρόνια και ο Φιντέλ Κάστρο με τον αδελφό του Ραούλ.

David: (στοχαζόμενος) Αλήθεια, είναι πολύ παράξενο. Υπάρχουν βέβαια αρκετές παλιές φυλακές σ' όλο τον κόσμο που εντάσσονται σ' αυτήν την φιλοσοφία, όπως φυλακές με ακτινωτές πτέρυγες και κεντρικά σημεία επιτήρησης αλλά καμία σχέση μ' αυτό το πράγμα.

Alice: Γιατί πιστεύεις ότι υλοποιούν αυτό το project τώρα Dave; Επί δύο και πλέον αιώνες είχε εγκαταλειφτεί... και το ξεκινούν τώρα. Γιατί άραγε;

David: (σκεπτικός) Έχω την εντύπωση ότι αυτό που άλλαξε στην σημερινή εποχή είναι η τεχνολογία, αγάπη μου. Όπως βλέπεις, η βασική αρχή του σχεδίου του Bentham είναι η μονόδρομη παρακολούθηση των φυλακισμένων. Αυτό ήταν δύσκολο να επιτευχθεί τα προηγούμενα χρόνια. Σήμερα με τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης μπορούμε να δούμε άνετα τι γίνεται μέσα στα κελιά.

Alice: Μα... Dave και οι άλλες φυλακές έχουν κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης, εδώ και αρκετά χρόνια νομίζω.

David: Ναι έτσι είναι. Άλλα όπως σου είπα Alice, η βασική αρχή αυτού του συστήματος είναι ο αυτοέλεγχος. Οι φυλακισμένοι βιώνουν κάθε στιγμή την αίσθηση της παρακολούθησης. Το «μάτι» τους βλέπει 24 ώρες το 24ωρο. Αυτοί, όσα χρόνια και να μείνουν στην φυλακή, δεν θα δουν ποτέ τους κανέναν από εμάς. Με τις κάμερες μπαίνουμε μέσα στα κελιά τους. Τώρα βέβαια που το σκέφτομαι..... υπάρχει και ένα άλλο καθοριστικό στοιχείο.

Είναι ο φωτισμός. Ο Bob μου είπε ότι η γυάλινη σκεπή του αίθριου είναι κατασκευασμένη από ειδικά τζάμια ώστε να διαχέεται ομοιόμορφα το φως. Φαντάζομαι ότι παλαιότερα, κατά την διάρκεια της ημέρας, θα υπήρχαν κελιά που δεν θα φωτιζονταν καλά λόγω της σκίασης. Τώρα αυτό το πρόβλημα λύθηκε. Τέλος ... μην ξεχνάς ότι ελέγχουμε και τον τεχνητό φωτισμό τόσο μέσα στα κελιά όσο και στο κτίριο με τους προβολείς. Η τεχνολογία έκανε δυνατή την αναβίωση αυτού του project.

Alice: Και όμως αγάπη μου, δεν ξέρω..... εμένα αυτό το πράγμα με τρομάζει! Είναι μια μορφή ψυχολογικής βίας. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν χάσει τελείως την αίσθηση της ιδιωτικής τους ζωής. Ξέρουν ότι παρακολουθείται η κάθε τους ενέργεια. Η παραμικρή τους κίνηση είναι εν δυνάμει ελέγξιμη. Νοιώθουν γυμνοί απέναντι στα μάτια της εξουσίας. Είναι φοβερό.....

David: Μα Alice, αγάπη μου, μην ξεχνάς ότι είναι σε φυλακή. Σ' όλες τις φυλακές, και ειδικότερα στις Φυλακές Υψίστης Ασφαλείας (*supermax*), το σύστημα επιτήρησης είναι πολύ αυστηρό. Και εκεί υπάρχουν κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης. Και επιπλέον είμαστε και εμείς, οι φύλακες. Γνωρίζεις πολύ καλά ότι όλοι οι συνάδελφοι μου δεν είναι σαν εμένα ή τον Bob. Πολύ συχνά ασκούν όχι μόνο ψυχολογική αλλά και σωματική βία. Δεν λέω ότι το κάνουν όλοι και συνέχεια.... προς Θεού! Αλλά συμβαίνει...και το ξέρουν όλοι. Τουλάχιστον εδώ, σε καμιά περίπτωση δεν υπάρχει σωματική βία.

Alice: Το ξέρω Dave... αλλά στις άλλες φυλακές ακόμη και η άσκηση σωματικής βίας, όσο δυσάρεστη και αν είναι, είναι μία μορφή επαφής. Βλέπεις και αγγίζεις τον άλλο άνθρωπο. Εξωτερικεύεις τα συναισθήματα σου. Την οργή, την απόγνωση, την λύπη, την απογοήτευση και τον θυμό. Είναι στην φύση μας αγάπη μου. Είμαστε κοινωνικά όντα.

Στο Panopticon νεκρώνονται οι αισθήσεις σου. Σου στερούν την προσωπική επαφή. Έστω και ένα απόμακρο βλέμμα στους φύλακες, ... θα ήταν κάτι. Ένα σημείο αναφοράς! Δεν υπάρχει όμως τίποτε! Ένα τεράστιο κενό.... Ναι.... είναι σαν να αιωρείσαι στο κενό. Και αυτό είναι αβάστακτο!

David: Μα αγάπη μου, ο σκοπός αυτού του συστήματος σωφρονισμού είναι η αυτοπειθαρχία. Θα πρέπει να μπορούν να τιθασεύσουν τα παρορμητικά τους ένστικτα. Να έχουν τον χρόνο και την δυνατότητα για μία ενδοσκόπηση. Να στοχαστούν για τις παραβατικές τους συμπεριφορές. Να αναθεωρήσουν την ζωή τους. Η αίσθηση του νόμου είναι άυλη. Βρίσκεται παντού και καθορίζει την ζωή όλων μας. Είναι το ελάχιστο κοινό πολλαπλάσιο της κοινωνικής μας ζωής. Βέβαια, αντιλαμβάνομαι και εγώ τον απρόσωπο χαρακτήρα της επιτήρησης, την μοναξιά και την αποξένωση. Αλλά να πώς να το πω.... το βλέπω σαν μια μορφή κοσμικού μοναχισμού που θα τους οδηγήσει στην επανένταξη στην κοινωνία.

Alice: (σε πιο έντονο ύφος) Μα τι λες τώρα Dave. Ο μοναχισμός και η κοινωνική αποστασιοποίηση είναι επιλογές των ανθρώπων. Είναι δική τους απόφαση και δεν τους το επιβάλει κανένας. Εδώ έχουμε εξαναγκασμό. Τους ευνουχίζουν ψυχικά και συναισθηματικά. Το «μάτι» είναι διαρκώς καρφωμένο επάνω τους. Μέσα στο κελί τους δεν υπάρχει μια σκοτεινή γωνιά για να ακουμπήσουν την ύπαρξη τους. Να μπορούν ν' αφουγκρασθούν τον κόσμο και να ορίσουν τον ορίζοντα τους. Δεν το βλέπεις αγάπη μου, ότι οι άνθρωποι αυτοί είναι συναισθηματικά ακρωτηριασμένοι;

David: Μήπως υπερβάλεις, αγάπη μου! Δεν έχω βέβαια διαμορφώσει άποψη ακόμη, καθ' ότι σήμερα ήταν η πρώτη μου μέρα στην δουλειά. Αλλά όπως είδα τους κρατούμενους, μου φάνηκαν ότι ήταν καλά. Δεν είδα σημάδια ανησυχίας ή υπερδιέγερσης. Και ο Bob μου είπε ότι μέχρι σήμερα δεν είχαν ποτέ κανένα συμβάν

ανυπακοής ή φασαρίας. Όταν πρωτοέρχονται, και μέχρι να προσαρμοστούν, παρουσιάζουν μία παράξενη συμπεριφορά αλλά νομίζω ότι είναι φυσιολογικό. Το ίδιο συμβαίνει και στις άλλες φυλακές. Εδώ βέβαια, είναι αλήθεια, ότι αντιμετωπίζουν μια πρωτόγνωρη κατάσταση. Αλλά νομίζω ότι προσαρμόζονται γρήγορα.

Alice: Δεν ξέρω αγάπη μου..... ίσως είναι λίγο νωρίς για να βγάλουμε συμπεράσματα. Αλλά ... να, πώς να στο πω.... Η μορφή αυτής της φυλακής μου δημιουργεί ένα πλάκωμα. Έχει μια Οργουελιανή διάσταση. Εύχομαι να μην είναι έτσι τα πράγματα. Άλλωστε και εσύ δεν πρόλαβες να ενημερωθείς πλήρως για την όλη κατάσταση. Θα δούμε... στο μέλλον, τι θα γίνει.

David: Έτσι είναι αγάπη μου. (δείχνει τα ντοσιέ) Βλέπεις έχω να κάνω αρκετή μελέτη. Λέω τώρα να πάω για ύπνο, είμαι πολύ κουρασμένος. Ήταν μεγάλη η σημερινή ημέρα. Θα έρθεις και εσύ;

Alice: Όχι αγάπη μου ... πήγαινε εσύ. Θα μείνω να δουλέψω για καμιά ώρα ακόμη. Μου έχουν στείλει κάτι από το Σικάγο και θα ήθελα να τα ρίξω μια ματιά. Καληνύχτα Dave.

David: Καληνύχτα αγάπη μου! (την φιλάει) Θα τα πούμε το πρωί.
(ανεβαίνει τις σκάλες για το υπνοδωμάτιο)

ΣΚΗΝΗ 3

(Ο David και ο αρχιφύλακας μόλις μπαίνουν στο control room.

Έχουν περάσει περίπου 3 μήνες από την πρώτη τους μέρα.)

Αρχιφύλακας: Το ξέρεις ότι πέρασαν κοντά τρεις μήνες από τότε που ήρθες Dave; Αρχίζεις να παλιώνεις σιγά – σιγά, αγόρι μου.

David: Το ξέρω αρχιφύλακα. Να σου πω την αλήθεια, δεν κατάλαβα πότε πέρασαν κιόλας τρεις μήνες. Ο χρόνος... πετάει!

Αρχιφύλακας: Κοίτα Dave, νομίζω ότι είναι καιρός να με φωνάζεις Bob. Τουλάχιστον όταν είμαστε μαζί. Εντάξει αγόρι μου!

David: Εντάξει Bob.

Αρχιφύλακας: Πως πάνε τα πράγματα στο σπίτι Dave; Είναι όλα καλά; Η Alice και ο Tom έχουν συνηθίσει την ζωή στο Paradise Creek;

David: Νομίζω ναι Bob. Όλα είναι υπέροχα μέχρι στιγμής. Ο Tom προσαρμόστηκε γρήγορα στο καινούργιο περιβάλλον. Τα πάει πολύ καλά στο σχολείο και έχει κάνει αρκετούς φίλους. Όσο για την Alice δεν είχε πρόβλημα προσαρμογής καθ' ότι μεγάλωσε σε μικρή πόλη και είναι σε γνώριμο περιβάλλον. Το γεγονός ότι είμαστε εδώ δεν έχει και επίπτωση στην δουλειά της οπότε και αυτό βοηθάει. Δεν σου κρύβω ότι μας λείπει λίγο η ζωή του Σικάγο αλλά κα εδώ περνάμε πολύ καλά.

Αρχιφύλακας: Έτσι είναι το επάγγελμα μας αγόρι μου. Πηγαίνουμε από το ένα μέρος στο άλλο σύμφωνα με τις ανάγκες της υπηρεσίας. Δεν σου κρύβω ότι παρ' όλες τις ταλαιπωρίες της μετακόμισης δεν μετάνιωσα ποτέ για τις αλλαγές στην ζωή μου. Το ίδιο και η Μάρθα μου. Γνωρίσαμε τόπους άγνωστους σ' εμάς και κάναμε πολλούς και καλούς φίλους. Και αυτό για μένα είναι πολύ σημαντικό.

David: Έχεις δίκιο Bob. Το ίδιο πιστεύω και εγώ. Βλέπεις είμαι στην αρχή της καριέρας μου και περιμένω να δω τι μου επιφυλάσσει το μέλλον.

Αρχιφύλακας: (κάθεται στην καρέκλα μπροστά από τον υπολογιστή. Ο David είναι ακόμη όρθιος) Για να δούμε.... τι έχουμε σήμερα. Ωπ! ... τι είναι αυτό; Είχαμε ένα συμβάν χθες!

David: (Ο David σκύβει δίπλα του και κοιτάζει την οθόνη, με περιέργεια) Τι έγινε Bob;

Αρχιφύλακας: Είχαμε μια περίπτωση αυτοτραυματισμού στο κελί C23. Το συμβάν έγινε στις 10:47 χθες το βράδυ. Ήταν στην βάρδια του John και του Frank. Έχει μεταφερθεί στο αναρρωτήριο του ιατροείου. Απ' ότι βλέπω δεν χρειάστηκε να τον πάνε στο νοσοκομείο. Μάλλον δεν θα είναι και πολύ σοβαρό.

David: Τι λέει η αναφορά Bob;

Αρχιφύλακας: (βλέπει την αναφορά στην οθόνη) Για να δω. Στις 10:47 το βράδυ ανιχνεύτηκε ασυνήθιστη κίνηση στο κελί C23. Τα παιδιά ζούμαραν αμέσως την κάμερα στο κελί και ενεργοποίησαν την μικροφωνική εγκατάσταση. Ο κρατούμενος κουνούσε τα χέρια του και φώναζε. Είχε αίματα στο πρόσωπο και στα χέρια του. Σύμφωνα με την καταγραφή ήχου φώναζε: « Με βλέπετε.... μαλάκες φύλακες! Βλέπετε το αίμα μου,..... το δικό μου αίμα! Ή μήπως τα βλέπετε όλα ασπρόμαυρα.... όπως οι κάμερες παρακολούθησης! Αρχίδια!.... Βγείτε έξω ρε αν είστε άντρες! Να δούμε τα πρόσωπα σας! Είστε μάγκες μόνο πίσω από το τζάμι... ε! Βγείτε ρε στο φως, αν σας βαστάει.»

David: Και τι έγινε μετά;

Αρχιφύλακας: Τα παιδιά ειδοποίησαν αμέσως την Ομάδα Κρούσης, που ήρθαν και τον πήγαν στο ιατρείο. Λέει ότι δημιουργήθηκε μια μικρή αναστάτωση και στ' άλλα κελιά, άλλα όχι τίποτε το ιδιαίτερο. Μετά από λίγο, όλα ήταν ήσυχα.

David: Ποιος είναι σ' αυτό το κελί Bob για... να δούμε.

Αρχιφύλακας: (πληκτρολογεί στο computer) «Jason Cartwright. Λευκός, ηλικία 48 ετών. Εκτίει ποινή τριακονταετούς κάθειρξης για ανθρωποκτονία. Έχει εκτίσει ήδη επτά χρόνια στην φυλακή. Μεταφέρθηκε εδώ από τις Πολιτειακές Φυλακές της Φλόριντα. Ο φάκελος του στην φυλακή είναι καθαρός. Ποτέ πριν δεν δημιούργησε προβλήματα.»

David: Ναι, τον θυμάμαι αυτόν τον τύπο Bob. Είναι ο ψηλός, ο φαλακρός με τα τατουάζ στα χέρια και τον λαιμό. Είχε πάντα ένα βλοσυρό ύφος, αλλά ήταν ήσυχος.

Αρχιφύλακας: Ναι, έχεις δίκιο Dave. Ήταν από τους πρώτους που μεταφέρθηκαν εδώ. Τον θυμάμαι και εγώ ... καλά. Ακόμη και πριν έρθεις εσύ, συμπεριφέρονταν με τον ίδιο τρόπο. Είχε αυτό το βαρύ ύφος, που δεν σήκωνε κουβέντα, αλλά ήταν ήσυχος. Ποτέ δεν έδωσε δικαίωμα για κάτι.

David: Τι να συνέβη άραγε Bob; Γιατί αυτό το ξαφνικό ξέσπασμα; Που αποδίδεις εσύ αυτή την συμπεριφορά του;

Αρχιφύλακας: Κοίτα να δεις Dave. Όπως σου είχα πει.... περιμένουμε κάποιο είδος αντίδρασης στην αρχή, όταν πρωτοέρχονται. Ελέγχουν τις αντιδράσεις μας και διερευνούν το σύστημα. Προσπαθούν να καταλάβουν πως δουλεύει αυτό το πράγμα και ψάχνουν να βρουν τα τρωτά του σημεία. Πέφτουν όμως πάνω σ' έναν τοίχο. Και έτσι σε λίγο καιρό τα παρατάνε. Όλοι τους τελικά εντάσσονται στο σύστημα.

Σ' αυτήν την περίπτωση όμως δεν μπορώ να καταλάβω τι συνέβη. Μετά από τόσο καιρό.....! Ίσως να έσπασε! Ίσως να έμαθε νέα απ' έξω που δεν μπορούσε να τα διαχειριστεί, και ξέσπασε. Δεν μπορώ να ξέρω. Εσύ τι πιστεύεις ότι έγινε Dave;

David: (σκεπτικός) Δεν μπορώ ν' αποκλείσω αυτά που λες... Bob. Αλλά όσο το σκέφτομαι, πιστεύω ότι ήταν μια πράξη υπέρβασης, ενάντια στην κατάσταση που βιώνει εδώ.

Αρχιφύλακας: (με απορία) Τι εννοείς υπέρβαση Dave;

David: Άκουσε να δεις Bob. Η βασική αρχή του Panopticon, όπως γνωρίζεις, είναι η εμπέδωση του αυτοελέγχου στους κρατούμενους. Η συνεχής και αόρατη παρακολούθηση, τους κάνει να υπακούουν και να αυτοπεριορίζονται. Η διαδικασία αυτή εσωτερικεύεται μέσα τους και γίνεται μέρος του εαυτού τους. Αλλά αυτό γίνεται σε ψυχολογικό και συναισθηματικό επίπεδο. Υπάρχει όμως και το φυσικό μέρος της ύπαρξης που είναι τα σώματα τους. Και εκεί το σύστημα της εξουσίας παίζει σημαντικό ρόλο.

Αρχιφύλακας: Θέλεις να πεις Dave, ότι το Panopticon έχει επίδραση και στην σωματική τους υπόσταση; Πως γίνεται αυτό;

David: Το Panopticon είναι ένα σύστημα εξουσίας Bob. Ασκήι μια υπολογισμένη χειραγώγηση στο σώμα του κρατούμενου. Το συνεχές βλέμμα του «ματιού» εξαϋλώνει το σώμα και το κάνει διαφανές. Στην αρχή, χάνουν την κυριαρχία του σώματος τους, καθότι νοιώθουν εκτεθειμένοι στην διαρκή επιτήρηση. Σταδιακά όμως ανακαλύπτουν ότι το σώμα τους είναι το μόνο στοιχείο που πραγματικά διαθέτουν. Είναι δικό τους και έχουν απόλυτο έλεγχο σ' αυτό. Μπορούν να το διαχειριστούν και να το κάνουν ότι αυτοί θέλουν.

Αρχιφύλακας: Δηλαδή χρησιμοποιούν το σώμα τους σαν δήλωση της ύπαρξης και της ατομικότητας τους;

David: Ναι Bob. Αφού το σώμα τους είναι το μόνο στοιχείο που ελέγχουν απόλυτα, το χρησιμοποιούν σαν ένα είδος αντίστασης στην εξουσία του συστήματος. Ο αυτοτραυματισμός, δεν είναι απλά μια δήλωση ελέγχου του σώματος τους. Είναι και μία επίδειξη ισχύος στους παρατηρητές. Είναι σαν να μας λένε « δες το σώμα μου.. έχω πλήρη έλεγχο επάνω του... μπορώ να το κάνω ότι θέλω.. εσείς δεν μπορείτε να με αποτρέψετε » Και το αίμα δηλώνει ότι υπάρχει κάτι από τον εαυτό τους που δεν είναι ορατό. Που η εξουσία δεν μπορεί να το δει και να τ' αφουγκραστεί. Είναι αυτοί οι ίδιοι, που επιλέγουν να το δείξουν σ' εμάς. Γίνονται πιο ορατοί σε μας από δική τους επιλογή και όχι λόγω του συστήματος εξουσίας. Κάνουν μια υπέρβαση, σαν ένα είδος αντίστασης.

Αρχιφύλακας: Και πιστεύουν ότι μ' αυτές τις πράξεις μπορεί ν' αλλάξει κάτι γι' αυτούς;

David: Δεν νομίζω ότι το πιστεύουν αυτό Bob. Είναι όμως γι' αυτούς μια πράξη αυτογνωσίας και αυτοεπιβεβαίωσης. Είναι θέμα ελέγχου. Νοιώθουν ότι υπάρχουν πράγματα και πράξεις που ελέγχονται από τους ίδιους. Ότι δεν έχουν απορροφηθεί τελείως από το σύστημα.

Αρχιφύλακας: Δεν..... ξέρω Dave. Ίσως και να έχεις δίκιο. Εγώ βέβαια νομίζω ότι το Panopticon δεν είναι και τόσο φοβερό. Τόσα χρόνια στις φυλακές έχω δει απίθανα πράγματα. Αντιλαμβάνομαι την ιδιομορφία του, το δίκως άλλο. Είναι κάτι το διαφορετικό. Αλλά να... πώς να στο πω... Έχει μια λογική αυτό το σύστημα.... και φαίνεται ότι δουλεύει. Δεν σου κρύβω ότι από την αρχή που ήρθα ...είχα μία αίσθηση οικειότητας. Μετά την αρχική μου έκπληξη,... είχα την εντύπωση ότι για κάποιο λόγο μου ήταν γνωστό...

David: Είναι γιατί τα τελευταία χρόνια έχουμε εκτεθεί όλοι μας σε μια μορφή Ραπορτίσιν, Bob. Σε πολύ πιο ήπια μορφή βέβαια, αλλά δεν παύει να έχει τα ίδια χαρακτηριστικά.

Αρχιφύλακας: Σε τι αναφέρεσαι Dave;

David: Μα στα Reality Show ... Bob. Μια κάμερα καταγράφει την ζωή κάποιων ανθρώπων και εκατομμύρια θεατές, σαν φύλακες, βλέπουν την ζωή τους στο γυαλί. Είναι και αυτό μια μορφή παρακολούθησης.

Αρχιφύλακας: Αντιλαμβάνομαι τον παραλληλισμό Dave, αλλά δεν είναι το ίδιο πράγμα. Οι άνθρωποι αυτοί είναι εκεί πέρα με την θέληση τους. Κανείς δεν τους υποχρεώνει να πάνε. Και στο κάτω - κάτω της γραφής ξέρουν ότι θα βρίσκονται εκεί για ορισμένο χρόνο. (χαμογελώντας) Μάλιστα αγωνίζονται να μείνουν μέσα παρά να βγούνε έξω.

David: Το ξέρω Bob, σίγουρα δεν είναι το ίδιο. Γι' αυτό σου είπα ότι πρόκειται για μια ήπια παραλλαγή του Ραπορτίσιν. Αλλά αν το καλοσκεφτείς θα δεις ότι έχει όλα τα χαρακτηριστικά της φυλακής. Οι άνθρωποι αυτοί είναι περιορισμένοι σ' έναν συγκεκριμένο χώρο. Ο ποταλισμός τους γίνεται στην αυλή του συγκροτήματος τους. Δεν υπάρχει ιδιωτικός χώρος για κανένα. Παρακολουθούνται συνεχώς από κάμερες και δεν ξέρουν ποιοί τους παρακολουθούν. Η μόνη, βασική διαφορά είναι ότι δεν βρίσκονται σε ατομικά κελιά αλλά συνυπάρχουν στους ίδιους χώρους. Αυτό βέβαια είναι σημαντικό και δεν έχει καμία σχέση με την απομόνωση των κελιών στην φυλακή. Υπάρχει συνεχώς η ανθρώπινη επαφή. Αλλά είναι η ίδια φιλοσοφία.

Αρχιφύλακας: Ξέρουν όμως ότι είναι ένα παιγνίδι που κάποια στιγμή θα τελειώσει. Μπορεί να υποκρίνονται. Μετά την αρχική τους αμηχανία, συνηθίζουν αυτήν την κατάσταση και ενδεχομένως να τους φαίνεται φυσιολογικό.

David: Μην ξεχνάς Bob, ότι δεν είναι πθοποιοί. Είναι απλοί άνθρωποι σαν και εμάς. Σίγουρα στην αρχή υπάρχει κάποια αμηχανία, αλλά μετά από λίγο καιρό προσαρμόζονται. Η εικονική πραγματικότητα γίνεται μέρος της πραγματικής τους ζωής. Συμπεριφέρονται σαν να μην υπάρχουν κάμερες. Έχουν ενταχθεί σ' έναν εικονικό κόσμο.

Αρχιφύλακας: Μα πρόκειται για παιγνίδι Dave, και στόχο έχουν να νικήσουν. Προσπαθούν να «κερδίσουν» το κοινό. Άρα η συμπεριφορά τους έχει το στοιχείο της χειραγώγησης και του υπολογισμού.

David: Σίγουρα Bob, συμβαίνει αυτό που λες. Βέβαια σε ποιο βαθμό υποκρίνονται ή εκφράζονται πραγματικά, είναι δύσκολο να το ξέρουμε. Άλλο είναι όμως το χαρακτηριστικό που διαμορφώνει μια κοινωνική κατάσταση, στα πλαίσια της παρακολούθησης, και είναι βασικό στοιχείο στα παιγνίδια αυτά.

Αρχιφύλακας: Ποιο είναι αυτό Dave;

David: Είναι η οικειότητα που αποκτούν, τόσο αυτοί που συμμετέχουν στα παιγνίδια όσο και το κοινό, στην αίσθηση της παρακολούθησης, Bob. Συνηθίζουμε στην ιδέα ότι το να σε παρακολουθούν δεν είναι και τόσο φοβερό. Το ίδιο νοιώθουμε και για αυτούς που τους παρακολουθούν. Έτσι η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής φαντάζει λιγότερο τρομακτική.

Αρχιφύλακας: Και θέλεις να πεις ότι με τον τρόπο αυτό η κάθε «εξουσία» μπορεί να περάσει το μήνυμα του ελέγχου, πιο εύκολα;

David: Ακριβώς Bob. Η εξοικείωση μας με την παρακολούθηση οδηγεί προς αυτή την κατεύθυνση. Την απενοχοποιεί στα μάτια μας και την θεωρούμε φυσιολογική και ίσως αναγκαία μερικές φορές. Αποδεχόμαστε τον έλεγχο με μεγαλύτερη ευκολία. Η κατάσταση αυτή παγιώνεται. Να γιατί λοιπόν είχες την αδιόρατη αίσθηση ότι το Panopticon σου είναι γνωστό...

Αρχιφύλακας: (σκεπτικός) Ίσως έχεις δίκιο..., Dave. Τα πράγματα παλαιότερα ήταν πιο απλά. Σήμερα... μ' όλη αυτήν την τεχνολογία... έχουν γίνει περίπλοκα. Νοιώθω αρκετά μεγάλος για τα παρακολουθήσω. Αλήθεια, μιας και ανέφερες τα Reality Show, τι κάνει τους ανθρώπους να συμμετέχουν σ' αυτά; Ξέρεις... πάντα αναρωτιόμουν ποια είναι τα κίνητρά τους. Δεν είναι βέβαια και το πιο εύκολο πράγμα να εκτίθεται σε τόσο κόσμο...

David: Τι να σου πω Bob... είναι ένα παιγνίδι. Μια μορφή ανταγωνισμού, μ' έναν τελικό νικητή. Εντάξει, το έπαθλο... είναι ένα κίνητρο. Αλλά εγώ πιστεύω ότι το βασικό τους κίνητρο είναι η δημοσιότητα. Θέλουν να γίνουν γνωστοί..., αναγνωρίσιμοι. Θυμάσαι τι είπε ο Andy Warhol; « Όλοι μας δικαιούμαστε 15 λεπτά δημοσιότητας »

Αρχιφύλακας: (χαμογελώντας) Λες να γίνουμε και εμείς εδώ Reality Show; Έτσι όπως πάνε αυτοί... δεν είναι καθόλου απίθανο. Το φαντάζεσαι Dave; Θα έχει μεγάλη πλάκα...

David: (χαμογελώντας) Ποιος ξέρει Bob... μπορεί κάποια μέρα να γίνει και αυτό. Αλλά εσύ και εγώ δεν θα γίνουμε ποτέ stars. Οι πραγματικοί stars θα είναι οι κρατούμενοι. Εμείς θα είμαστε στην αφάνεια...

Αρχιφύλακας: Δεν πειράζει αγόρι μου, μπορώ να ζήσω και χωρίς αυτό. Ελπίζω να μην έχουμε και άλλο συμβάν σήμερα. Πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί.

David: Ναι Bob, ας έχουμε τον νου μας...

ΣΚΗΝΗ 4

(Ο David γυρίζει σπίτι. Μπαίνει από την πόρτα της κουζίνας. Η Alice βρίσκεται στο σαλόνι και διαβάζει. Το σπίτι είναι τακτοποιημένο και δεν υπάρχουν κιβώτια)

Alice: Dave, ήρθες αγάπη μου; (πηγαίνει προς τον David)

David: Ναι Alice. Τελειώσαμε κανονικά σήμερα. (φιλάει την Alice) Εσείς τι κάνετε; Ο Tom είναι επάνω;

Alice: Όχι αγάπη μου. Πήγε απέναντι στον Bill, για να παίξουν. Τέλειωσε νωρίς τα μαθήματα του και είχαν κανονίσει να βρεθούν. Κάνουν καλή παρέα με τον Bill. Θέλεις να σου ετοιμάσω να φας;

David: Όχι αγάπη μου. Ας περιμένουμε να έρθει και ο Tom μήπως και φάει και αυτός μαζί μου.

Alice: Θα έρθει σε καμιά ώρα Dave. Είσαι σίγουρος ότι δεν θέλεις να σουβάλω να φας;

David: Ναι Alice, μπορώ να περιμένω. Εσύ πως τα πέρασες σήμερα; Μπόρεσες να δουλέψεις;

Alice: Ναι, δούλεψα αρκετά σήμερα. Έχω σχεδόν τελειώσει το βιβλίο και πιστεύω ότι στις επόμενες μέρες θα στείλω τις διορθώσεις στο Σικάγο. Βιάζονται βλέπεις να το εκδώσουν.

David: (πηγαίνει στην προθήκη με τα ποτά) Λέω να πιώ ένα ουίσκι... για να χαλαρώσω λίγο. Θέλεις και εσύ ένα αγάπη μου;

Alice: Όχι αγάπη μου. Πίνω ακόμη καφέ. Φοβάμαι μην σου κόψει την όρεξη όμως.

David: Μην ανησυχείς αγάπη μου. Μέχρι να γυρίσει ο Tom θα πεινάω σαν λύκος. Μιας και είμαστε μόνοι, θα ήθελα να συζητήσουμε λίγο... για ένα θέμα.

Alice: Ναι αγάπη μου. Για ποιο θέμα θέλεις να συζητήσουμε;

David: Κοίτα Alice, την περασμένη εβδομάδα που είχες πάει στο Σικάγο...

Alice: (ανήσυχη) Ε... και τι, έγινε κάτι;

David: Όχι... μην ανησυχείς. Όπως ξέρεις εκείνη την μέρα πήγα να πάρω τον Tom από το σχολείο. Εκεί συνάντησα την δασκάλα του Tom, την κα. Collins...

Alice: Μιλήσατε με την κα. Collins; Σου είπε κάτι για τον Tom;

David: Ναι... Κατ' αρχάς, μου είπε ό Tom είναι ένα πανέξυπνο παιδί. Είναι από τους καλύτερους μαθητές στην τάξη του. Και ότι επίσης είναι πολύ κοινωνικός. Κάνει παρέα με όλα τα παιδιά. Αυτό που μου επισήμανε όμως, με κάποια διακριτικότητα θα έλεγα, είναι ότι ο Tom δείχνει να είναι αντισυμβατικός...

Alice: Αντισυμβατικός; Τι εννοεί μ' αυτό Dave;

David: Από ότι μου εξήγησε ... σε πολλές περιπτώσεις η άποψη του Tom, πάνω σε θέματα που συζητούν μέσα στην τάξη, είναι ριζικά διαφορετική από αυτή των άλλων παιδιών. Ο τρόπος σκέψης του είναι κάπως προχωρημένος και δεν συνάδει με την ηλικία του. Είναι, θα λέγαμε, ριζοσπαστικός. Το γεγονός αυτό, πολλές φορές, ξαφνιάζει και φέρνει σε αμηχανία τα άλλα παιδιά. Και ότι η ίδια έχει πρόβλημα να διαχειριστεί αυτή την κατάσταση.

Alice: Μα...Dave, ο Tom ήταν πάντοτε έτσι... και το ξέρεις καλά. Τον μεγαλώνουμε σ' ένα περιβάλλον ανεξαρτησίας και ελεύθερης έκφρασης. Τον ενθαρρύνουμε να αναπτύσσει πάντα τις σκέψεις του με κριτικό τρόπο και ελεύθερα. Έτσι κάναμε από τότε που γεννήθηκε. Τι άλλαξε λοιπόν τώρα;

David: Το ξέρω αγάπη μου... Αυτό ήταν και εξακολουθεί να είναι επιλογή δική μας. Αλλά βλέπεις Alice, στο Σικάγο ήταν αλλιώς τα πράγματα . Εδώ είναι μια μικρή πόλη και ο κόσμος είναι διαφορετικός. Είναι μια κλειστή κοινωνία και θα έλεγα αρκετά συντηρητική. Δεν μπορούν να κατανοήσουν προχωρημένες σκέψεις και ιδέες. Ιδιαίτερα όταν προέρχονται από ένα τόσο μικρό παιδί. Τους ξαφνιάζει και το θεωρούν σαν κάτι το ξένο μ' αυτούς. Γι' αυτό ίσως δεν μπορούν να το διαχειριστούν...

Alice: Τι θέλεις να πεις Dave; Θα ζητήσουμε από τον Tom ν' αλλάξει συμπεριφορά; Να σκέφτεται διαφορετικά από ότι μέχρι σήμερα; Να προσαρμοστεί στο «πνεύμα» του σχολείου;

David: Δεν εννοώ να αλλάξει τον τρόπο σκέψης του, Alice. Εκείνο που προτείνω είναι κάνουμε μια κουβέντα μαζί του και να του εξηγήσουμε ότι εδώ δεν είναι σαν το Σικάγο. Ότι είναι μια μικρή κοινωνία και ότι ο κόσμος εδώ έχει έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης. Μπορεί να παρεξηγεί κάποιες συμπεριφορές. Και δεν αφορά μόνο τον Tom. Το ίδιο θέμα θα πρέπει να το δούμε και εμείς.

Alice: Και εμείς; ... Τι εννοείς Dave;

David: Εννοώ αγάπη μου, ότι θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη τον κοινωνικό μας περίγυρο. Να εσύ, για παράδειγμα, την περασμένη εβδομάδα πήγες στην συγκέντρωση που οργάνωσαν ακτιβιστές κατά των φυλακών, στο κέντρο της πόλης. Μην ξεχνάς ότι εγώ δουλεύω στις φυλακές Alice. Τι εντύπωση νομίζεις ότι θα προκαλέσει αυτό στην κοινωνία αλλά και στους συναδέλφους μου; Τι θα λένε για εμάς;

Alice: (με έκπληξη και θυμό) Πέφτω από τα σύννεφα, Dave. Ειλικρινά δεν σε αναγνωρίζω. Κατ' αρχάς δεν ήταν διαδήλωση αυτή η συνάντηση. Ήταν ένα είδος ενημέρωσης και συζήτησης από ανθρώπους που αντιτίθενται στο project Panopticon. Είχε βέβαια εκπροσώπους οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία, αλλά είχε και κοινωνιολόγους και ψυχολόγους που μίλησαν γι' αυτό το θέμα. Μάλιστα συμμετείχαν και 2-3 καθηγητές πανεπιστημίου. Ήταν μια ανοιχτή συζήτηση και ενημέρωση. Αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία. Εκείνο που με εκπλήσσει, είναι η δική σου αντίδραση. Που βλέπεις λοιπόν το πρόβλημα; Ότι σαν ενεργός πολίτης παραβρέθηκα σε μια συγκέντρωση που αντιτίθεται στην λειτουργία αυτής της φυλακής; Ότι ενημερώθηκα για το τι συμβαίνει εκεί και διαμόρφωσα μια άποψη; Μήπως είναι η πρώτη φορά που συμμετέχω σε τέτοιου είδους εκδήλωση; Και μάλιστα στο παρελθόν πηγαίναμε πάντα μαζί. Το ξέχασες Dave;

David: Το ξέρω αγάπη μου ... μη με παρεξηγείς. Αλλά όπως σου είπα, εδώ είναι διαφορετικά τα πράγματα. Η φυλακή είναι πολύ σημαντικό πράγμα για την πόλη. Έγινε η αιτία να την μάθει πολύς κόσμος και βοήθησε και την οικονομία της. Εμείς που εργαζόμαστε εκεί, είμαστε όλοι γνωστοί. Μας ξέρουν στην πόλη. Και σαν μικρό μέρος, τίποτε δεν μένει κρυφό. Οτιδήποτε κάνουμε, να είσαι σίγουρη ότι θα σχολιαστεί. Αυτό προσπαθώ να σου πω, Alice. Δεν θ' αλλάξουμε τις ιδέες μας, ... αλλά να... θα πρέπει να είμαστε πιο προσεκτικοί στην συμπεριφορά μας.

Alice: (σκεπτική και προβληματισμένη) Βλέπω ότι το Panopticon έχει αρχίσει να σε επηρεάζει, Dave. Σου αλλάζει την ζωή και τον τρόπο σκέψης...

David: Τι εννοείς Alice, ότι η δουλειά μου σ' αυτή την φυλακή με αλλάζει σαν άνθρωπο;

Alice: Δεν εννοώ αυτό το Panopticon, Dave. Εννοώ το μεγάλο Panopticon της κοινωνίας που ζούμε. Γιατί ολόκληρη η κοινωνία μας είναι ένα Panopticon, ... αγάπη μου. Μόνο που μέσα στο «μάτι» δεν βρίσκονται φύλακες, αλλά οι νόρμες και τα πρότυπα της κοινωνίας. Αυτές καθορίζουν πως πρέπει να ζούμε, να συμπεριφερόμαστε και να μεγαλώνουμε τα παιδιά μας. Μας επιβάλλονται από τους «θεσμούς» της κοινωνίας και ... εμείς, σαν τους φυλακισμένους, ελέγχουμε συνεχώς τους εαυτούς μας. Εξετάζουμε κάθε φορά αν η συμπεριφορά μας συμφωνεί με τις αποδεκτές νόρμες. Και μέσα στα κελιά μας... ελέγχουμε για τυχόν παρεκκλίσεις από τις καθιερωμένες συμπεριφορές.

David: Θέλεις να πεις ότι όλοι είμαστε δεσμώτες ενός κοινωνικού συστήματος, μιας αόρατης εξουσίας;

Alice: Ναι ... αγάπη μου. Όλοι οι θεσμοί της κοινωνίας, το κράτος, η εκκλησία, ο στρατός, τα σχολεία, τα πανεπιστήμια, οι γιατροί και ψυχολόγοι παράγουν γνώση. Και η γνώση είναι δύναμη, Dave. Είναι μια δύναμη πολύ πιο ισχυρή από την παραδοσιακή έννοια της φυσικής δύναμης. Η γνώση αυτή μας κατηγοριοποιεί, μας υποδεικνύει τα αποδεκτά πρότυπα. Οτιδήποτε έξω απ' αυτό θεωρείται «παρέκκλιση». Αν είσαι άθεος, θεωρείσαι παρεκκλίνων γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι πιστεύουν ή τουλάχιστον λένε ότι πιστεύουν στον θεό. Αν είσαι ομοφυλόφιλος συμβαίνει το ίδιο, μιας και οι περισσότεροι είναι ετερόφυλοι. Αν οι ιδέες και ο τρόπος ζωής σου διαφέρουν από το δυτικό καθιερωμένο πρότυπο, θεωρείσαι εκκεντρικός. Και που βασίζονται όλα αυτά αγάπη μου; Στην δύναμη της γνώσης. Και αυτό είναι αμφίδρομο. Η γνώση είναι δύναμη και η δύναμη είναι γνώση...

David: Μα αυτό συνέβαινε από πάντα αγάπη μου...

Alice: Ναι αγάπη μου ... συνέβαινε και συμβαίνει ακόμη. Θα σου πω ένα παράδειγμα για να καταλάβεις τι εννοώ. Το ξέρεις ότι η ομοφυλοφιλία έπαψε να θεωρείται ψυχική ασθένεια το 1974;

David: (με απορία) Όχι ...

Alice: Ναι Dave. Εκείνη την χρονιά, η Ψυχολογική Ένωση της Αμερικής αποφάσισε δια ψηφοφορίας, ότι η ομοφυλοφιλία δεν θεωρείται πλέον ψυχική ασθένεια. Και να σκεφτείς ότι η απόφαση δεν ήταν ομόφωνη... Το φαντάζεσαι αυτό αγάπη μου...! Οι ομοφυλόφιλοι όλου του κόσμου κοιμήθηκαν το βράδυ ως ψυχικά ασθενείς και την επόμενη ημέρα ξύπνησαν ... θεραπευμένοι. Τέτοιο ... θαύμα θα το ζήλευε και ο Χριστός! ... Και όλοι αυτοί που στιγματίστηκαν, λιοιδορήθηκαν, περιθωριοποιήθηκαν και δολοφονήθηκαν αιώνες τώρα, ξαφνικά ... δικαιώθηκαν. Και ποιος είχε την δύναμη να το πετύχει αυτό; Μα το επιστημονικό κατεστημένο φυσικά. Η δύναμη της γνώσης ...Και πως έγινε αυτό; ... Με μια ψηφοφορία!

David: (πολύ σκεπτικός) Έχεις δίκιο ... αγάπη μου. Τώρα που ανέφερες αυτό το γεγονός, ήρθε αμέσως στο μυαλό μου η περίπτωση του Allan Turing. Ο Turing έσωσε εκατομμύρια ζωές στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν κατάφερε να σπάσει τον μυστικό κώδικα επικοινωνίας των Γερμανών, τον Enigma. Και όχι μόνο αυτό. Θεωρείται ότι είναι ο πατέρας της πληροφορικής. Αυτό το σπουδαίο μυαλό, επειδή ήταν ομοφυλόφιλος, συνελήφθη και διαπομπεύθηκε. Για να γλυτώσει την φυλακή τον ανάγκασαν να κάνει ορμονοθεραπεία... Και μετά δύο χρόνια ... αυτοκτόνησε.

Alice: Και υπάρχουν ακόμη χειρότερα πράγματα. Διάβαζα πρόσφατα Dave [2], ότι στις αρχές του 20ου αιώνα υπήρχε μια θεωρία που κέρδισε αστραπιαία την υποστήριξη των κορυφαίων επιστημόνων, πολιτικών και διασημοτήτων σ' όλο τον κόσμο. Ανάμεσα στους υποστηρικτές της ήταν ο Theodor Roosevelt, ο Winston Churchill, ο Alexander Graham Bell, ο Bernard Shaw. Την χαιρέτησαν με ενθουσιασμό χιλιάδες επιστήμονες, νομπελίστες και ιδρύματα όπως το Carnegie και το Rockefeller. Για την έρευνα αυτής της θεωρίας χρηματοδοτήθηκαν πανεπιστήμια όπως το Harvard, το Stanford και το John Hopkins. Υιοθετήθηκαν νόμοι σε πολλές πολιτείες της χώρας βασισμένοι σ' αυτήν την θεωρία. Μάλιστα το πρώτο μέρος στον κόσμο που ψήφισε σχετική νομοθεσία ήταν η πολιτεία της Indiana το 1907. Και ξέρεις ποια ήταν αυτή η θεωρία ... αγάπη μου! ... Η ...ευγονική!

David: Τι είπες; Δεν το πιστεύω ... Alice... Είναι τρομακτικό!

Alice: Και όμως είναι αλήθεια, Dave. Η θεωρία της ευγονικής στηριζόταν στην παραδοχή ότι τα «καλά» γονίδια βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τα «εκφυλισμένα». Και ποιοι είχαν τα εκφυλισμένα γονίδια; Μα οι κατώτερες φυλές αγάπη μου, οι ξένοι, οι μαύροι, οι τσιγγάνοι, οι εβραίοι. Πίστευαν ότι οι άνθρωποι αυτοί πολλαπλασιάζονται πιο γρήγορα με αποτέλεσμα η δεξαμενή των «καλών» γονιδίων να κινδυνεύει να εξαντληθεί και να εκφυλιστεί. Ως εκ τούτου, τα «καλά γονίδια» θα έπρεπε να προστατευθούν. Γι' αυτό θέσπισαν νόμους που εξανάγκαζαν τους ανθρώπους σε στειρώση.

David: (ειρωνικά) Η δύναμη ... της γνώσης...

Alice: Ναι Dave, μια γνώση που ήταν ατελής και αναπόδεικτη. Ξεκίνησε από την χώρα μας ... αγάπη μου. Και αργότερα την σκυτάλη πήραν οι Γερμανοί, με τα γνωστά αποτελέσματα. Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα κρεματόρια. Γι' αυτό ύστερα από χρόνια όλοι οι φανατικοί υποστηρικτές της αποστασιοποιήθηκαν απ' αυτήν και διαγράφηκαν όλες οι θετικές τους αναφορές από τα βιογραφικά τους.

David: Εδώ έχουμε την διαπλοκή της θεσμικής εξουσίας με την εξουσία της γνώσης ...

Alice: Ναι αγάπη μου! Η θεσμική εξουσία της «γνώσης» βρίσκεται παντού. Ακόμη και σήμερα. Οτιδήποτε πέρα από το καθιερωμένο θεωρείται «εναλλακτικό». Αλλά στην ουσία, η αληθινή σημασία της λέξης έχει διαστρεβλωθεί. Το θεσμικό κατεστημένο προσπαθεί πάντοτε να απαξιώσει την έννοια της λέξης. Η ιατρική κοινότητα τις άλλες θεραπευτικές μεθόδους, το λόμπι του πετρελαίου τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η κοινωνία τον μη συμβατικό τρόπο ζωής. Βλέπεις ότι η εξουσία ασκείται υπόγεια. Φτιάχνει νόρμες και πρότυπα. Και εμείς κρίνουμε τους εαυτούς μας και τους άλλους με βάση αυτές τις νόρμες.

David: Και αυτό αρχίζει από το σχολείο Alice. Να, σαν την περίπτωση του Tom με την κα. Collins.

Alice: Αρχίζει από την στιγμή που γεννιόμαστε. Και συνεχίζει σ' όλη μας την ζωή. Δες την καθημερινότητα μας, Dave. Οτιδήποτε κάνουμε βασίζεται στις νόρμες και τα πρότυπα της κοινωνίας. Η τηλεόραση μας βομβαρδίζει συνεχώς με πρότυπα και φόβο. Οι διαφημίσεις διαμορφώνουν αντικειμενικές εικόνες για την εξωτερική μας εμφάνιση, τον τρόπο ζωής μας και τις επιθυμίες μας. Δεν επιτρέπεται να αποκλίνεις απ' αυτά τα πρότυπα γιατί περιθωριοποιείσαι. Μας εμφυτεύουν μια «ομαλοποιημένη κρίση», και επιδιώκουν μια «αντικειμενοποίηση» των ανθρώπων. Και εμείς, ... κλεισμένοι μέσα σ' αυτό το Panopticon, ελέγχουμε συνεχώς το εαυτό μας, ... και συμμορφωνόμαστε.

David: Είναι ... φοβερό αγάπη μου. Δεν μπορώ όμως να δεχτώ ότι είμαστε εκ προοιμίου καταδικασμένοι. Ότι παρασυρόμαστε στο ποτάμι της ζωής ... χωρίς να μπορούμε να κάνουμε κάτι.

Alice: Σίγουρα όχι ... Dave. Η ζωή μας είναι μια συνεχής αφήγηση. Αποτελείται από πολλές ιστορίες που εκτυλίσσονται μέσα στον χρόνο και έχουν μία πλοκή. Στις ιστορίες αυτές δεν είμαστε μόνοι, αλλά αλληλεπιδρούμε με άλλους ανθρώπους. Και οι ιστορίες αυτές διαμορφώνουν την ζωή μας. Δεν είναι όλες οι ιστορίες μας προβληματικές, Dave. Υπάρχουν πάρα πολλές που αναδεικνύουν τις ικανότητες μας, τις αντιστάσεις μας, τις επιθυμίες μας. Απλά δεν είναι φωτισμένες. Θα λέγαμε ότι βρίσκονται ... στο σκοτάδι. Αν μπορέσουμε να τις φωτίσουμε και να τις φέρουμε στην επιφάνεια, θ' ανακαλύψουμε τις αντιστάσεις μας στα καθιερωμένα πρότυπα. Θ' ανακαλύψουμε τις δυνάμεις μας. Θα βρούμε τον εναλλακτικό τρόπο ζωής που δεν είναι διαποτισμένος με το πρόβλημα. Είναι στο χέρι μας αγάπη μου.

David: (στεναχωρημένος) Ξέρεις ... αγάπη μου νοιώθω πολύ άβολα. Εγώ δεν ήμουν έτσι ... και το ξέρεις. Φοβάμαι ότι έχω αλλοτριωθεί ... κατά κάποιο τρόπο. Και αυτό πιστεύω ότι οφείλεται στην δουλειά μου ... τα τελευταία χρόνια. Είχα την εντύπωση ότι θα μπορούσα να διαχειριστώ κάποια πράγματα ... με βάση τις πεποιθήσεις και τις ιδέες μου. Αλλά φαίνεται ότι το σύστημα είναι πανίσχυρο. Αν αφεθείς, έστω και για λίγο, σε κυριεύει ...

Alice: Το ξέρω, αγάπη μου. (χαμογελώντας, τον αγκαλιάζει) Μην ξεχνάς ότι είμαστε μαζί τόσα χρόνια. Έχουμε περάσει ... τόσα πολλά μαζί. Από τα φοιτητικά μας χρόνια αγωνιζόμαστε για μια ανοικτή κοινωνία, ανθρώπινη και δίκαιη. Αυτές τις ιστορίες πρέπει να φωτίσουμε, Dave. Τις αντιστάσεις μας και την επιθυμία μας για έναν καλύτερο κόσμο. Τον τρόπο που μεγαλώνουμε τον Tom. Και έχουμε την δύναμη να το κάνουμε, αγάπη μου!

David: Ξέρεις Alice, τον τελευταίο καιρό σκέφτομαι συχνά τον επόπτη καθηγητή στο διδακτορικό μου, τον Tim Sheridan. Θεωρώ ότι είναι ο μέντορας μου. Εκτός από εξάίρετος επιστήμονας είναι και ένας καταπληκτικός άνθρωπος. Και ο Tim πίστευε πολύ σε μένα. Είχε πολλές προσδοκίες για την επαγγελματική μου εξέλιξη.

Alice: Ναι David, έτσι είναι. Θυμάμαι, σαν να είναι τώρα, τις ατέλειωτες συζητήσεις που κάναμε στο σπίτι με τον Tim για ένα σωρό θέματα. Για την κοινωνική δικαιοσύνη, τις μειονότητες, τους πολέμους της Αμερικής και την δημοκρατία. Είναι ένας φανταστικός άνθρωπος και ανεκτίμητος φίλος. Αν ο Tim ήταν εδώ τώρα μαζί μας, ποια νομίζεις ότι θα ήταν η γνώμη του για σένα Dave; Τι θα πίστευε για τον μαθητή και φίλο του; Τι θα σου έλεγε αν συζητούσατε μαζί γι όλα αυτά τα θέματα;

David: Ο Tim πάντα με αγαπούσε και ήταν ένας μεγάλος αδερφός για μένα. Βέβαια ποτέ δεν χάιδευε τα αφτιά μου αλλά ήταν αυστηρός στην κριτική του. Ίσως πίστευε στις δυνατότητες μου και γι' αυτό με ωθούσε σε δυσκολότερα και πιο ουσιαστικά πράγματα. Είχε τις επιφυλάξεις του όταν του ανακοίνωσα ότι θέλω να υπηρετήσω στο σωφρονιστικό σύστημα.

Μετά τις εξηγήσεις μου νομίζω ότι το δέχτηκε αλλά υποπτεύομαι ότι δεν έχει πειστεί τελείως. Και τώρα μ' όλα αυτά βλέπω ότι είχε δίκιο.

Alice: Γιατί το λες αυτό αγάπη μου;

David: Γιατί πιστεύω ότι το σύστημα μ' έχει αλλάξει, Alice. Προσπαθώ να δικαιολογήσω πράγματα στα οποία πάντοτε ήμουν αντίθετος. Τα όνειρα και οι στόχοι μου ήταν να προσπαθήσω ν' αλλάξω το υπάρχον σωφρονιστικό σύστημα και να δημιουργήσουμε μια φυλακή ανθρώπινη με σκοπό την επανένταξη στην κοινωνία. Δεν έτρεφα αυταπάτες, αλλά πίστευα ότι εμείς οι νέοι άνθρωποι σ' αυτόν τον χώρο θα μπορούσαμε σταδιακά να διαμορφώσουμε ένα άλλο πλαίσιο και μια καινούργια φιλοσοφία. Αλλά φαίνεται ότι διαψεύδομαι. Είναι σαν να κοιτάω την άβυσσο. Και όπως λένε όταν κοιτάς την άβυσσο σε κοιτάει και αυτή.

Alice: Δεν πιστεύω ότι σ' έχει απορροφήσει το σύστημα Dave. Έχεις την δύναμη, τις ικανότητες, τις δεξιότητες και τα πιστεύω σου, που κανένα σύστημα δεν μπορεί να στα αλλάξει. Απλώς επηρεάστηκες από το Project Panopticon που ήταν κάτι πρωτόγνωρο αλλά και γνωστό συνάμα. Αυτή είναι ή δύναμη του αλλά και η δολιότητα του ταυτόχρονα. Εμείς όμως αγάπη μου έχουμε την γνώση και την δύναμη να αντισταθούμε σ' αυτό. Και να είσαι σίγουρος ότι θα το κάνουμε.

David: Ναι αγάπη μου, θα το κάνουμε. Alice, σ' ευχαριστώ ... γι' αυτό που είσαι. Που στέκεσαι πάντα δίπλα μου και μου δίνεις δύναμη. Να ξέρεις ότι σ' αγαπώ πολύ.

Alice: Και εγώ σ' αγαπώ πολύ, Dave.

David: Πέρασε η ώρα αγάπη μου. Θα πρέπει να πάρουμε τον Tom.

Alice: Ω! έχεις δίκιο Dave. Θα πάω τώρα να τον πάρω.

David: *(πηγαίνοντας προς την πόρτα)* Όχι αγάπη μου, άφησε ... θα πάω να τον φέρω εγώ. Θέλω να τα πούμε λίγο... εμείς οι άντρες.

Alice: Εντάξει αγάπη μου. Θα ετοιμάσω το τραπέζι. Κοιτάξτε να μην αργήσετε

ΣΚΗΝΗ 5

(Ο Dave και ο αρχιφύλακας είναι στο control room. Ο Dave δείχνει έντονα προβληματισμένος και είναι κατηφής)

Αρχιφύλακας: Ελπίζω να έχουμε μια ήσυχη μέρα σήμερα, Dave. Δεν σου κρύβω ότι το συμβάν αυτό, πριν λίγες μέρες, μας επηρέασε όλους. Αλλά ... τι έχεις εσύ; Δεν σε βλέπω καλά σήμερα.

David: Δεν έχω τίποτα ... Bob. Καλά είμαι ...

Αρχιφύλακας: Δεν μου φαίνεσαι και πολύ καλά. Έγινε τίποτε στο σπίτι;

David: Όχι ... τίποτε απολύτως. Όλα είναι εντάξει ...

Αρχιφύλακας: Και όμως ... κάτι δεν πάει καλά. Ξέρεις ότι μπορείς να μου μιλήσεις για οτιδήποτε ... αγόρι μου. Πάντα μια δεύτερη γνώμη ... βοηθάει ... έτσι δεν είναι;

David: Έτσι είναι Bob ... και σ' ευχαριστώ γι' αυτό. Δεν έχω κάτι το συγκεκριμένο. Όλον αυτόν τον τελευταίο καιρό δεν σου κρύβω ότι έχω πρόβλημα ... μ' αυτό που συμβαίνει εδώ. Δεν νοιώθω καθόλου άνετα μ' αυτήν την κατάσταση.

Αρχιφύλακας: Εννοείς τον αυτοτραυματισμό στο C23;

David: Όχι Bob, εννοώ ... το Raporticon. Δεν μου αρέσει καθόλου αυτό το σύστημα. Με τρομάζει ... και δεν νοιώθω άνετα. Θεωρώ ότι είναι απάνθρωπο και εμείς έχουμε εμπλακεί στα γρανάζια του. Αν ήξερα από την αρχή περί τίνος πρόκειται, δεν θα δεχόμουν με τίποτα να έρθω εδώ.

Αρχιφύλακας: Μα το έχουμε συζητήσει αυτό Dave. Δεν κάνουμε τίποτε περισσότερο από το να παρακολουθούμε τα κελιά. Και μάλιστα από εδώ μέσα.

David: Αυτό ακριβώς είναι που δεν μπορώ να δεχτώ, Bob. Αποτελούμε ένα ειδικό μέρος ενός τεράστιου δικτύου παρακολούθησης. Μόνο που το δικό μας δίκτυο είναι περιορισμένο σ' αυτό το κτίριο ενώ το υπόλοιπο βρίσκεται παντού, γύρω μας και παρακολουθεί όλους μας ανεξαιρέτως.

Αρχιφύλακας: Για ποιο δίκτυο μιλάς Dave;

David: Μιλάω για τις κάμερες ... Bob. Για τις χιλιάδες κάμερες που έχουν εγκαταστήσει σ' όλα τα μέρη των πόλεων. Και δεν βρίσκονται αποκλειστικά στις μεγάλες πόλεις. Οι κεντρικοί δρόμοι του Paradise Creek είναι γεμάτοι από αυτές. Μας παρακολουθούν όλους, χωρίς διάκριση, 24 ώρες το 24ωρο.

Αρχιφύλακας: Για μια στιγμή ... Dave. Κατ' αρχάς οι κάμερες βρίσκονται σε Δημόσιους χώρους όπως δρόμους, πλατείες, πάρκα και δημόσια κτίρια. Κατά δεύτερο λόγο μας παρέχουν προστασία από εγκληματικές και τρομοκρατικές ενέργειες. Οι εξιχνιάσεις των ληστειών και δολοφονιών έχουν αυξηθεί κατακόρυφα, τα τελευταία χρόνια. Δεν είναι αυτό πολύ σημαντικό; Που βλέπεις το κακό λοιπόν;

David: Θα πρέπει να ξέρεις Bob, ότι δεν αναφέρομαι μόνο στις κάμερες στους Δημόσιους χώρους. Κάμερες σήμερα υπάρχουν παντού όπως στα πολυκαταστήματα, στις τράπεζες, στις βιβλιοθήκες, στα σχολεία, στα νοσοκομεία, σε επιχειρήσεις... όπου μπορείς να φανταστείς. Και οι κάμερες αυτές είναι πολύ περισσότερες απ' αυτές στους Δημόσιους χώρους. Ποιος ελέγχει αυτές τις κάμερες, Bob; Ποιος διασφαλίζει τον ιδιωτικό μας χώρο και προστατεύει την προσωπική μας ζωή;

Αρχιφύλακας: Δεν μπορώ να ξέρω για τους ιδιωτικούς χώρους, αλλά στους δημόσιους χώρους αυτοί που παρακολουθούν είναι υπάλληλοι σαν και εμάς, Dave. Θέλω να πιστεύω ότι κάνουν το καθήκον τους και υπακούουν σ' έναν κώδικα ηθικής και δεοντολογίας.

David: Και μπορείς να το ελέγξεις αυτό, Bob; Θα σου δώσω ένα πολύ απλό παράδειγμα. Παρακολουθεί κάποιος μία γυναίκα σ' έναν απόμερο σχετικά δρόμο. Παρ' ότι κατά τεκμήριο οι γυναίκες δεν θεωρούνται ύποπτες για παραβατικές ενέργειες, εν' τούτοις αποτελούν πιθανά θύματα. Ο χειριστής είναι σε εγρήγορση, αλλά όχι μόνο γι' αυτόν τον λόγο. Ζουμάρει σε διάφορα μέρη του σώματος της γυναίκας. Φωνάζει και τους συναδέλφους του για να σχολιάσουν την ... κατάσταση. Και σε ρωτώ, Bob. Δεν είναι αυτό μια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης; Δεν αποτελεί παραβίαση της προσωπικότητας αυτής της γυναίκας; Ποιος θα την προστατέψει από τέτοιου είδους συμπεριφορές;

Αρχιφύλακας: Το να κάνεις ένα αστείο... δεν είναι και τίποτε το φοβερό, αγόρι μου. Δεν υπάρχει ούτε λεκτική ούτε σωματική παρενόχληση. Κανείς δεν πρόκειται να πάθει κάτι .

David: Είναι μια μορφή ηδονοβλεψίας, Bob. Μπορεί οι άνδρες να ελέγχονται περισσότερο σαν εν δυνάμει παραβάτες, οι γυναίκες όμως παρακολουθούνται για το σώμα τους. Συμβαίνει πολύ συχνά αυτό και το θεωρούμε σαν κάτι το φυσιολογικό. Βλέπεις εκπαιδευτήκαμε καλά από τα Reality Show και δεν μας κάνει πλέον εντύπωση. Γίναμε ηδονοβλεψίες της ζωής, Bob. Τα βλέπουμε όλα, μέσα από μια κάμερα.

Αρχιφύλακας: Νομίζω ότι υπερβάλεις, Dave. Κανένα σύστημα δεν είναι τέλειο. Όλα έχουν κάποια γκρίζα σημεία, κάποιες αδυναμίες. Εγώ θέλω να βλέπω τα θετικά του στοιχεία. Νοιώθω πολύ πιο ασφαλής τώρα από ότι πριν από κάποια χρόνια. Και πιστεύω ότι αυτό είναι πολύ σημαντικό. Τουλάχιστον για μένα ...

David: Το παράδειγμα που σου ανέφερα Bob, είναι πολύ απλό και σχετικά ανώδυνο. Το χρησιμοποίησα για να σου δείξω πόσο σύνθετα και περίπλοκα είναι τα πράγματα. Η τεχνολογία καλπάζει καθημερινά.

Σε πολλά σημεία που είναι τοποθετημένες οι κάμερες εκτός από την καταγραφή εικόνας γίνεται και καταγραφή ήχου. Όχι μόνο μας βλέπουν αλλά και μας ακούνε, Bob. Πρόσθεσε σ' αυτό και το γεγονός ότι υπάρχουν προγράμματα αναγνώρισης προσώπου ... και το πακέτο έκλεισε. Φαντάσου, λόγου χάρη, να περπατάτε με την Μάρθα στην Main Street και να μπορεί κάποιος να σας δει, να σας αναγνωρίσει και να ακούσει τι λέτε. Δεν σε τρομάζει καθόλου αυτό, ... Bob;

Αρχιφύλακας: Έτσι ... όπως το λες ... ακούγεται λίγο τρομακτικό. Αλλά πάλι, εγώ και η Μάρθα δεν έχουμε να φοβηθούμε τίποτα. Δεν αποτελούμε στόχο για κανένα ούτε μοιάζουμε με κακοποιούς. Γιατί να μας παρακολουθούν; ...

David: Έχεις την σιγουριά του παρατηρητή Bob, έτσι δεν είναι; Είσαι μέσα στο «μάτι» και ελέγχεις τους κρατούμενους στα κελιά. Αλλά σκέφτηκες ποτέ ότι μπορεί να παρακολουθούν και εμάς εδώ μέσα; Πως είσαι σίγουρος ότι δεν υπάρχουν κάμερες; Και ποιος ελέγχει αυτές τις κάμερες, Bob; Και αυτοί που ενδεχομένως μας ελέγχουν, μήπως ελέγχονται και αυτοί από κάποιους άλλους; Που τελειώνει αυτό, Bob; Ποιος βρίσκεται πίσω από την τελευταία κάμερα;

Αρχιφύλακας: *(ταραγμένος, κοιτάζοντας ψηλά και γύρω-γύρω)* Φαντάζομαι ... ότι αν μας παρακολουθούν ... αυτό γίνεται για την ασφάλεια μας, Dave. Δεν θέλω να σκέφτομαι κάποιον άλλο λόγο ...

David: Και όμως Bob, υπάρχει ένα «μάτι» που μας ελέγχει ... μέσα στο «μάτι». Είμαστε ένα άλλο Panopticon, μέσα στο Panopticon Alpha. Και το κυριότερο είναι ότι ολόκληρη η ζωή μας είναι ένα τεράστιο Panopticon. Μας παρακολουθούν παντού χωρίς να μπορούμε να κάνουμε τίποτα γι' αυτό. Και σιγά- σιγά συνηθίζουμε σ' αυτήν την ιδέα. Έτσι αντιδρούμε όπως οι φυλακισμένοι μας. Υιοθετούμε μια κατάσταση συνεχούς αυτοελέγχου και αυτοπαρατήρησης. Κελιά μας, είναι τα σπίτια και οι χώροι εργασίας μας. Είναι οι δρόμοι και οι γειτονίες μας. Είναι όλη μας η ζωή. Είμαστε και εμείς φυλακισμένοι, ... Bob. Μόνο που δεν το έχουμε καταλάβει.

Αρχιφύλακας: Καταλαβαίνω το σκεπτικό σου, Dave ... και δεν σου κρύβω ότι ακούγεται τρομακτικό. Πιστεύω ότι έχει να κάνει με την τεράστια ανάπτυξη της τεχνολογίας στην εποχή μας. Αλλά ... ας μην τα ισοπεδώνουμε όλα, αγόρι μου. Πάρε για παράδειγμα το internet. Εξαπλώθηκε σ' όλο τον κόσμο και επέτρεψε την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών χωρίς λογοκρισία και περιορισμούς. Όλος ο κόσμος έγινε ένα ιντερνετικό χωριό. Οτιδήποτε συμβαίνει στον κόσμο εμφανίζεται στο internet σε πραγματικό χρόνο. Οι άνθρωποι, απ' όλα τα μέρη της γης ενημερώνονται, ανταλλάσσουν απόψεις, ασκούν κριτική και ελέγχουν την εξουσία. Δεν νομίζεις ότι αυτό επιδρά αντισταθμιστικά κατά κάποιο τρόπο;

David: Αναμφίβολα το internet άλλαξε ριζικά τον τρόπο επικοινωνίας μας. Έφερε μια επανάσταση στην επικοινωνία και όχι μόνο. Είναι ένα τεράστιο εργαλείο στα χέρια της ανθρωπότητας. Αλλά έχει και τα σκοτεινά σημεία του. Δεν θέλω να κάνω τον συνήγορο του διαβόλου Bob, αλλά σκέψου το εξής: Πες ότι είσαι η εξουσία και βλέπεις ένα μέσο μαζικής επικοινωνίας να αναπτύσσεται με απίστευτη ταχύτητα. Δεν μπορείς να το ελέγξεις, όπως ελέγχεις τα άλλα μέσα, ούτε να το περιορίσεις. Ταυτόχρονα όμως διαπιστώνεις ότι η τεράστια αυτή ανάπτυξη διαχέει την πληροφόρηση σ' έναν ωκεανό ψηφιακής πληροφορίας. Κάθε μέρα προστίθενται στο διαδίκτυο χιλιάδες νέες ιστοσελίδες, blogs, ενημερώσεις, ειδήσεις ... ότι μπορείς να φανταστείς! Με τον τρόπο αυτό η πληροφόρηση αραιώνεται τόσο πολύ που κατά κάποιο τρόπο ... χάνεται. Είναι σαν να ρίχνεις μια σταγόνα μελάνι στην θάλασσα. Το γεγονός αυτό έδωσε χρόνο στην εξουσία να οργανωθεί και να σχεδιάσει με άνεση την στρατηγική της πάνω στον έλεγχο του διαδικτύου.

Αρχιφύλακας: Ναι ... Dave, αλλά μην ξεχνάς τις μηχανές αναζήτησης. Μπορείς να βρεις οτιδήποτε θελήσεις. Επίσης τα κοινωνικά δίκτυα. Άλλαξαν τον τρόπο επικοινωνίας, έφεραν κοντά όλους τους ανθρώπους και βοήθησαν στην διακίνηση των ιδεών!

David: Εδώ λοιπόν αρχίζει η δεύτερη και ουσιαστική φάση του ελέγχου. Τι είναι οι μηχανές αναζήτησης και τα κοινωνικά δίκτυα, Bob; Μια κάμερα,

ψηφιακής μορφής, μέσα στα σπίτια, τα γραφεία και τους χώρους που ζούμε. Ελέγχουν όλες τις δραστηριότητες μας στο internet. Ελέγχουν τα κινητά τηλέφωνα. Διαμορφώνουν τις αγοραστικές μας συνήθειες, την διασκέδαση μας, τις προτιμήσεις μας και την κοινωνική μας ζωή. Είμαστε εκτεθειμένοι σ' ένα σύστημα παρακολούθησης και κοινωνικού ελέγχου. Και αυτό το κάνουμε συνειδητά και μ' ευχαρίστηση. Κανείς δεν μας υποχρεώνει. Οπότε τι κάνει η εξουσία; Ελέγχει τα δίκτυα αυτά με αποτέλεσμα ... να μας ελέγχει όλους. Στην φυσική μας ζωή είναι οι κάμερες ενώ στην εικονική, είναι τα ψηφιακά μας ίχνη. Είμαστε εγκλωβισμένοι και παγιδευμένοι σ' ένα σύστημα παρακολούθησης. Ένα τεράστιο Panopticon.

Αρχιφύλακας: Και τι πρέπει να κάνουμε, Dave; Να ζούμε σαν ερμηίτες και ν' απαρνηθούμε όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις; Να γυρίσουμε πίσω;

David: Όχι ... Bob. Σε καμία περίπτωση ... Αυτό που λέω όμως είναι ότι πρέπει να αφυπνιστούμε. Να έχουμε επίγνωση για την κατάσταση. Να μην εκτιθέμαστε τόσο εύκολα στην ηλεκτρονική παρακολούθηση. Να προστατεύουμε, όσο μπορούμε, την ιδιωτική μας ζωή. Και να αντισταθούμε. Ναι ... Bob, να αντισταθούμε στην σύγχρονη μορφή ισχύος της εξουσίας.

Αρχιφύλακας: Δεν ξέρω ... αγόρι μου. Νοιώθω πολύ μεγάλος για να κατανοήσω αυτά τα πράγματα. Σε εννιά μήνες βγαίνω στην σύνταξη. Ονειρευόμαστε με την Μάρθα να ζήσουμε μια ήσυχη ζωή στο Stockbridge. Θέλω να τα' αφήσω πίσω ... όλα αυτά. Κουράστηκα τόσα χρόνια σ' αυτήν την δουλειά.

David: Σας εύχομαι τα καλύτερα Bob. Είμαι σίγουρος ότι θα έχετε μια θαυμάσια ζωή, εκεί. Δεν σου κρύβω ότι σας ζηλεύω ... λίγο.

Αρχιφύλακας: Σ' ευχαριστώ, Dave. Κοίταξε όμως εσύ να προσαρμοστείς σ' αυτήν την κατάσταση. Έχεις όλο το μέλλον μπροστά σου, αγόρι μου. Και να ξέρεις, πιστεύω πολύ σ' εσένα Dave. Είμαι σίγουρος ότι θα φτάσεις ψηλά.

David: Σε ευχαριστώ πολύ για τα καλά σου λόγια, Bob. Όσο για το ... μέλλον μου ... θα δούμε... Δεν ξέρεις ποτέ ... πως τα φέρνει η ζωή. Και κάτι άλλο, Bob. Σε δύο ώρες περίπου, σχολνάμε. Θα ήθελα να φύγω από τώρα, Bob. Δεν αισθάνομαι καλά σήμερα. Θα σε πείραζε να καλούσαμε κάποιον να μ' αντικαταστήσει;

Αρχιφύλακας: Ούτε να το συζητάς, Dave. Άλλωστε στο είχα πει και από την αρχή της βάρδιας. Πήγαινε σπίτι να ξεκουραστείς και εγώ θα καλέσω να έρθει ο αντικαταστάτης σου. (καλεί στο τηλέφωνο). Αύριο θα είναι ... μια άλλη μέρα, ... αγόρι μου.

David: Σ' ευχαριστώ Bob, σίγουρα θα είναι ... μια άλλη μέρα...

ΣΚΗΝΗ 6

(Ο Dave μπαίνει στο σπίτι από την πόρτα της κουζίνας. Η Alice είναι στο σαλόνι.)

Alice: Dave ... εσύ είσαι; (πηγαίνει προς την κουζίνα)

David: Ναι Alice ... εγώ είμαι. Γύρισα πιο νωρίς σήμερα...

Alice: Τι έγινε αγάπη μου... Γιατί ήρθες τόσο νωρίς σήμερα; Σου συμβαίνει κάτι; Μήπως δεν είσαι καλά; (τον αγκαλιάζει)

David: Όχι αγάπη μου ... είμαι μια χαρά. Ο Tom γύρισε από το σχολείο;

Alice: Ναι, είναι επάνω και κάνει τα μαθήματα του. Θέλει να τελειώσει νωρίς γιατί θα έρθει ο Bill να παίξουνε. Εσύ γιατί σκόλασες τόσο νωρίς σήμερα; ... Σαν να μου φαίνεται ότι έχεις κάτι Dave. Τι σ' απασχολεί αγάπη μου;

David: Μην ανησυχείς αγάπη μου. Είμαι καλά. ... Πολύ καλά θα έλεγα μάλιστα. (χαμογελώντας) Ποτέ δεν ένιωσα καλύτερα ... τον τελευταίο καιρό. Αισθάνομαι ... απελευθερωμένος ...

Alice: (χαμογελώντας) Αυτό είναι πολύ καλό, αγάπη μου. Εξήγησε μου όμως... τι συμβαίνει;

David: Θα σου τα εξηγήσω όλα, αγάπη μου. Κάθισε λίγο, σε παρακαλώ... (κάθονται στο τραπέζι) Alice, κοίτα να δεις ... αποφάσισα να παραιτηθώ από την δουλειά...

Alice: (με απορία) Τι να κάνεις; ... Να παραιτηθείς από την δουλειά; ... Έτσι ... στα ξαφνικά; Συνέβη κάτι ... Dave; Πες μου αγάπη μου...

David: Όχι Alice, δεν συνέβη τίποτε με την Υπηρεσία, αν είναι αυτό που εννοείς. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι δεν αντέχω άλλο να υπηρετώ αυτό το σύστημα. Είναι τρομακτικό και απάνθρωπο. Δεν θέλω να είμαι και εγώ ένα γρανάζι σ' αυτήν την ανθρώπινη κρεατομηχανή που λέγεται ... Panopticon Alpha. Θέλω να φύγω ... και να μην έχω καμιά σχέση μαζί τους...

Alice: Το καταλαβαίνω ... αγάπη μου, αλλά είσαι σίγουρος γι' αυτό; Αυτή είναι η δουλειά σου ... η καριέρα σου Dave! Είσαι απόλυτα σίγουρος ότι θέλεις να το κάνεις αυτό;

David: Ναι αγάπη μου ... είμαι κάτι παραπάνω από σίγουρος για αυτό. Για μια στιγμή είχα απορροφηθεί από το σύστημα. Είχα αλλοτριωθεί. Ξέχασα τις ιδέες, τις αρχές μου τα όνειρα μου για την ζωή. Το ξέρεις ότι ό λόγος που μπήκα στην Υπηρεσία ήταν για να βοηθήσω ν' αλλάξει αυτό το σύστημα. Και εδώ διαπίστωσα το αντίθετο ... Όχι μόνο δεν αλλάζει... αλλά γίνεται και χειρότερο. Και με βοήθησες και εσύ Alice. Με ταρακούνησες... στην κυριολεξία. Μ' έκανες να ξαναβρώ τον παλιό εαυτό μου, αγάπη μου. Και σ' ευχαριστώ γι' αυτό.

Alice: Χαίρομαι για αυτό, Dave ... Ειλικρινά χαίρομαι! Αν είναι αυτό που θέλεις να κάνεις αγάπη μου ... θα συμφωνήσω απόλυτα μαζί σου ... και θα σε στηρίξω μέχρι το τέλος. Αρκεί να είσαι σίγουρος 100% για την απόφαση σου ...

David: Είμαι απόλυτα σίγουρος Alice, και μπορώ να πω ότι είμαι ανακουφισμένος και ευτυχισμένος. Το μόνο που με στεναχωρεί είναι ότι θα αναστατώσω την ζωή σας για άλλη μια φορά ... αγάπη μου. Ίσως να χρειαστεί να γυρίσουμε πίσω στο Σικάγο. Φοβάμαι μήπως η αλλαγή αυτή στεναχωρήσει τον Tom ... πάνω από άρχιζε να συνηθίζει εδώ.

Alice: (χαμογελώντας) Μην ανησυχείς καθόλου ... αγάπη μου. Τον ξέρεις τον Tom, είναι τόσο βολικό παιδί. Άλλωστε θα γυρίσει στο παλιό του το σχολείο ... που έχει τόσους φίλους. Εγώ πιστεύω ότι θα το χαρεί κιόλας. Η μετακόμιση μας εδώ θα του φανεί σαν μια μεγάλη εκδρομή.

David: Το ελπίζω ... αγάπη μου. Και εγώ θα εξετάσω πάλι την προσφορά που είχα από το κολέγιο για να διδάξω εκεί. Θα τα καταφέρουμε Alice, είμαι σίγουρος γι' αυτό...

Alice: Ναι ... αγάπη μου ... θα τα καταφέρουμε ...

Tom: *(ακούγεται η φωνή του Tom από επάνω)* Ήρθε κανείς μαμά; Ακούω φωνές...

Alice: Ναι ... αγόρι μου. Ήρθε ο μπαμπάς.

Tom: *(με χαρούμενη φωνή)* Α! τι ωραία,... κατεβαίνω μαμά.

Alice: Όχι Tom, ερχόμαστε εμείς επάνω. Ο μπαμπάς σου και εγώ έχουμε να σου πούμε κάτι σημαντικό ... *(πηγαίνουν προς την σκάλα)*

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1.** Andrejevic Mark, Reality TV. The Work of Being Watched, ROWMAN & LITTLEFIELD PUBLISHERS, INC. 2004.
- 2.** Crichton Michael, Το Κράτος του Φόβου, Bell, 2006.
- 3.** Denborough David, Retelling the stories of our lives, W.W. Norton & company Inc, 2014
- 4.** Foucault Michel, Discipline and Punish. The Birth of the Prison, (New York. Vintage).
- 5.** Foucault Michel. The Birth of the Clinic, Routledge 2003
- 6.** Galeano Eduardo, Καθρέπτες. Μια Σχεδόν Παγκόσμια Ιστορία, Εκδόσεις Πάπυρος, 2009.
- 7.** Madigan Stephen, Narrative Therapy, American Psychological Association, 2011
- 8.** Morgan Alice, What is Narrative Therapy? An Easy to Read Introduction (Gecko 2000)
- 9.** Rhodes A. Lorna, Total Confinement. Madness and Reason in the Maximum Security Prison, University of California Press, 2004.
- 10.** Singer Peter, The Expanding Circle, Princeton University Press, 1981.
- 11.** Szasz S. Thomas, Η Βιομηχανία της Τρέλας, Εκδοτική Θεσσαλονίκης, 2006
- 12.** White Michael, Maps of Narrative Therapy, Dulwich Center 2007.
- 13.** White Michael and Epston David, Narrative Means to Therapeutic Ends, Dulcich Center, 1990.
- 14.** Wikipedia, www.wikipedia.org/Panopticon / Jeremy Bentham
- 15.** Zureik Elia and Salter B. Mark (editors), Global Surveillance and Policing, Willan Publishing 2005.

Χρήστος Δ. Γανδάς

Panopticon Alpha

KRD
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

hugeia εργασία

 SCIENTIFIC EDITION OF HELLENIC SOCIETY OF OCCUPATIONAL AND ENVIRONMENTAL MEDICINE
IN ASSOCIATION WITH PROGRAM OF POSTGRADUATE STUDIES HEALTH AND SAFETY IN WORKPLACES

VOLUME 5 ISSUE 2 ISSN 1792-4731 MAY - AUGUST 2014

hugeia@εργασία 5(2) ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

hugeia εργασία

 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ 5 ΤΕΥΧΟΣ 2 ISSN 1792-4731 ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2014